JOSEPHI IMMANUELIS ROULEZ,

NIVELLENSIS,

IN ACAD. LOVAN. PHIL. THEOR. ET LIT. HUM. CANDIDATI,

RESPONSIO

AD

QUÆSTIONEM AB ORDINE PHILOSOPHORUM ET LITERATORUM, IN ACADEMIA GANDAVENSI PROPOSITAM,

ANNO M. DCCC. XXIII.

« *Cum in fragmentis operis Ciceroniani* De Re Publicâ *a Majo cum*
» *recens e codice palimpsesto erutis, tum aliunde diligentius,*
» *quam adhuc factum erat, conquisitis, nonnulla reperiantur,*
» *quæ facere ad illustrandam doctrinam* Carneadis, *philosophi*
» *Academici, possint; desideratur, ut, sumtâ inde occasione,*
» *totius philosophiæ Carneadeæ summa accurate, plene et concinno*
» *lucidoque ordine ex ipsis fontibus exponatur.*"

QUÆ PRÆMIUM REPORTAVIT DIE IV OCTOBRIS M.DCCC.XXIV.

GANDAVI,

APUD P. F. DE GOESIN-VERHAEGHE, ACADEMIÆ TYPOGRAPHUM

1825.

COMMENTATIO

DE

CARNEADE CYRENÆO,

PHILOSOPHO ACADEMICO.

Carneades Cyrenæus divinæ eloquentiæ fama non solum inter æquales, sed in tota antiquitate clarus fuit. Quod si autem, ut is magnus *in historia populorum vocatur, qui motus conversionesque ingenio suo dirigit, sic* magnos *liceat dicere, qui apertam aliquam vim in universam philosophiam exercuerunt; nemo, opinamur, hac laude magis dignus fuit, quam Carneades. Unus enim omnium maxime contulit ad introducendum in orbem Romanum philosophiæ et cum ea Græcarum disciplinarum studium: atque altera ex parte Stoicorum auctoritatem infregit, quorum licentiæ (ut ait Cicero de Divinat. II, 72.) nisi restitisset, soli forsitan philosophi postea judicati essent.*

Verum quod omnibus fere philosophis antiquis, idem Carneadi accidit, ut doctrina ejus manca admodum et mutila ad posteritatem pervenerit. Ut enim taceamus innumeros historiæ philosophiæ scrip-

tores, quorum opera, magno literarum detrimento, communi veterum librorum naufragio immersit fortuna, in primis desideramus Clitomachi Commentarios, Ciceronisque librum Academicorum, qui Catulus inscribebatur, et in explicanda Carneadis sententia versabatur (vide Goerenzium in introductione ad Ciceronis Lucullum). Et quæ in Lucullo occurrunt de illius doctrina notitiæ, eæ, ut jam antea copiosius et accuratius expositæ, paucis tantum verbis et obiter indicantur, nec semper diserta hujus philosophi facta mentione, quippe quæ ex reliqua ejus ratione facile possent agnosci. Cum autem in fragmentis operis Ciceroniani De Re publica a Majo, cum recens e codice Palimpsesto erutis, tum aliunde diligentius, quam adhuc factum erat, conquisitis, non nulla reperiantur, quæ faciant ad illustrandam doctrinæ Carneadis, eam maxime partem, quæ circa mores versatur; sumsit inde occasionem Amplissimus Philosophorum Ordo proponendæ quæstionis, qua Carneadeæ philosophiæ summa desideratur, accurate, plene et concinno ordine ex ipsis fontibus exposita.

Cum vero nos ad hanc quæstionem pro virium nostrarum mediocritate tractandam accinxissemus, collectis eá, qua per temporis angustias fieri potuit diligentiá, veterum locis, in quibus aliqua de Carneade aut de ejus doctrina mentio occurrit, materiam in hunc ordinem distribuimus, ut bipertita esset nostra disputatio, ac prior quidem pars res et vitam Carneadis contineret, altera iterum in quatuor capita distribueretur, quorum in primo de ratione philosophiæ Carneadeæ universe ageremus, reliqua vero in explicandis deinceps Logicis, Physicis et Ethicis versarentur (1).

(1) Nobis, in hoc opusculo conscribendo, nonnullis libris carendum fuit, e quibus desideravimus in primis Levezow. Commentationem de Carneade, Diogene et Critolao et de caussis neglecti studii philosophiæ apud antiquiores Romanos. Stettin, 1795. Tennemanni autem ac Buhlii aliorumque recentiorum apud Germanos Historiæ Philosophiæ scriptorum opera, licet pleraque ad manus essent, iis tamen, utpote linguæ Germanicæ plane ignari, uti non potuimus. Quare, si quid in hac juvenili scriptione subinde aberratum, aut minus recte disputatum fuerit, quod melius jam docuerant viri docti, id nobis facile ab æquis judicibus condonatum iri speramus.

PARS PRIOR.

De Vita et Rebus Carneadis.

§ I.

Cum consuetudo ita ferat, ut, qui de veteris alicujus philosophi reliquiis doctrinæ exponat, vitæ etiam ejus aliquam enarrationem adjiciat; non reprehendent, speramus, clarissimi hujus disputatiunculæ judices, si hanc consuetudinem et ipsi servaverimus. Et habet profecto brevis de ingenio, institutione, moribus ceterisque Carneadis rebus expositio per se aliquid jucunditatis, nec parum illa facere videtur ad perspiciendam accuratius dijudicandamque peculiarem philosophiæ ejus indolem. Neque vero exigere quispiam a nobis potest, ut nostra hæc descriptio justo modo formaque contexatur. Quæ enim in tanta scriptorum, qui philosophorum vitas explicuerunt, jactura de Carneade occurrunt mentiones, ejusmodi sunt, ut ex iis brevis tantum ejus vitæ adumbratio obtineri queat, in qua etiam delineanda nos, quoad ejus fieri poterit, brevitati studebimus.

§ II.

Ut autem via et ratione progrediamur, in ipsa operis fronte definiamus necesse est, quis fuerit Carneades ille, de quo agimus. Cui officio satisfactum a nobis esse arbitrabimur, si ipsius patrem, patriam, ætatem

designaverimus. Ad patrem vero quod attinet, nihil de ejus vel conditione vel genere nobis innotuit: tantum nomen proditum habemus, de quo tamen non omnino inter scriptores convenit. Diogenes enim Laërtius (1) Epicomum eum nominans, Philocomum quoque ab Alexandro dici tradit; quod etiam Suidæ (2) auctoritate confirmatur: ad cujus locum quoniam plus una vice provocandum erit, eum hîc apponemus: *Καρνεάδης, Λίβυς, ἀπὸ Κυρήνης υἱὸς Φιλοκώμου, φιλόσοφος, ἀφ' οὗπερ ἡ νέα ἤρξατο Ἀκαδημία· φασὶ δὲ τελευτήσαντος αὐτοῦ τὴν σελήνην ἐκλιπεῖν, καὶ τὸν ἥλιον ἀμυδρὸν γενέσθαι.* De patria vero etsi quoque ambigitur, ex innumeris tamen veterum testimoniis (3) intelligi potest eam fuisse Cyrenen, Libyæ urbem. Ut enim Atheniensis a quibusdam (4) nominaretur, inde factum esse videtur, quod Athenis docuit, maximamque vitæ partem ibi commoratus est. Nam semel e patria egressus, nunquam in eam revertit (5). Ceterum quam late in historia philosophiæ pateat veterum mos a patria naturali simul et adoptiva unum eumdemque virum cognominandi, vix est cur hic moneamus, post ea, quæ de hac re alii scripserunt (6).

Superest, ut de ætate agamus, de qua non item est perfacilis quæstio. Habet enim varias, easdemque maxime inter se discrepantes virorum doctorum sententias. Earum tres potissimum commemorat ac dijudicat Bruckerus (7), quas, ne actum agere videamur, inutile duximus hoc loco recensere; rationes nempe eorum (8) secuturi, qui Apollodori (9)

---

(1) Lib. IV. segm. 62.

(2) In voc. *Καρνεάδης*. T. II. p. 246. edit. Kust. Nec ab eo discrepat veteris statuæ capite truncatæ inscriptio: ΚΑΡΝΕΑΔΗΣ ΦΙΛΟΚΩΜΟΥ ΚΥΡΗΝΑΙΟΣ. (Apud Fulvium Ursinum. Elog. p. 66.)

(3) Diog. Laert. l. c. Cic. Tuscul. Quæst. IV, 3. Strabo lib. XVII. p. 838. edit. Amelov. Suidas. I. c. Plutarchus Symposiac. lib. VIII. p. 717. D.

(4) Philostratus vit. Sophist. lib. I. p. 490., eumque secutus Synesius in Dione, p. 35 B.

(5) Cic. Tuscul. Quæst. V, 37.

(6) Ex iis indicasse sufficiat nobilissimum Lyndenum in elegantissima disputatione de Panætio p. 20. præcipueque Jonsium de Script. Hist. Philos. I, 26.

(7) In hist. crit. philos. t. I, p. 760 sqq.

(8) Horum præcipui sunt Jonsius oper. l. II, 14. Baylius in Diction. v. Carneade not. N. Corsinus Fast. Attic. t. IV. p. 112. sqq. Simsonius chron. hist. cathol. part. VI. p. 1441. edit. Wesseling., Fabricius biblioth. græc. et quos ibi laudavit Harlesius. t. III. p. 166.

(9) In chronicis apud Diog. Laert. lib. IV, segm. 65.

testimonium amplexi sunt. Ex eo itaque colligitur, natum esse Carneadem Olympiadis CXLI, exeunte fere anno tertio, die septimo Thargelionis Attici, quo Carnia festa Cyrenæ agebantur, in quemque Platonis dies natalis inciderat (1).

§. III.

Si quis vero a nobis quæsierit, quibus magistris, quaque juvenili institutione ad humanitatem efformatus sit; huic ejus quæstioni, quominus respondere possimus, facit scriptorum silentium, qui, quomodo prima ejus vitæ pars acta sit, nusquam meminerunt. Relictâ autem patriâ Athenas se contulit, ibique doctore usus Hegesino Pergameno (2) Academiæ sese applicuit. Qua in re eum minus casu, quam natura et ingenio, ductum esse probabile est. Neque tamen alios in aliis sectis præstantes philosophos audire neglexit. Dialecticam enim, in qua egregia quadam exercitatione (3) excelluit, a Diogene Stoico didicisse fertur (4), ceterorumque Stoicorum, in primisque Chrysippi, libros diligentissime perlegisse (5). Cum mortuus interim esset Heseginus, et in schola ipse successisset (6), novæ sive tertiæ Academiæ fundamenta jecit (7). Munere igitur inito, bellum contra dogmaticos majori ardore renovavit (8), eosque ita profligavit, ut pristinum brevi splendorem scholæ restitueret, qui sub Arcesilæ successoribus subobscuratus erat. Ad refellenda autem Ze-

---

(1) Florus apud Plutarchum Symposiac., p. 717. D.

(2) Cic. Acadd. II, 6.

(3) Cic. de Finib. III, 12.

(4) Acadd. II, 30.

(5) Diog. Laert. lib. IV, segm. 62. Eusebius Præparat. Evangelic. lib. XIV. c. 7. p. 737. A. edit. Viger.

(6) Diog. Laert. lib. II, segm. 60.

(7) Sextus Empiricus Pyrrhon. Hypotyp. lib. I. c. 33. p. 156. edit. Fabric. Eusebius l. l. cap. 5. p. 726. D. et cap. 7. p. 736. D. Auctor Historiæ philosophicæ, quæ tribuitur Galeno opp. t. IV. p. 424. lin. 44. edit. Basil. Augustinus contra Academicos III. 18. opp. t. I. p. 220. A. ed. Monach. S. Bernard.

(8) Numenius apud Eusebium l. l. p. 737. B.

nonis Tarsensis, præcipueque Chrysippi, scripta fortiter incubuit atque desudavit (1): sed de hoc non item ei fuit perfacilis victoria. Chrysippus enim, qui singulari divinæ providentiæ beneficio, ut Stoici censebant, inter Arcesilam et Carneadem exstiterat, suis adversus illum disputationibus effecerat, ut vis eloquentiæ, quæ in Carneade maxima fuisset, debilitaretur, ipsique tuti præstarentur ab acerrimi adversarii impugnationibus (2). Sed id altera ex parte aliquem certe Carneadi fructum attulit. Non enim parum contulit ad ingenium ejus acuendum, quod talem nactus esset adversarium. Hinc ipse dicere solebat: Eἰ *μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν ἔγω* (3).

§ IV.

Cum igitur suæ sectæ famam amplificaret, sibique omnium conciliaret admirationem, e schola excitatus est, ut cum Diogene Stoico et Critolao Peripatetico legatus Romam ad senatum mitteretur, ad deprecandam ab Atheniensibus quingentorum talentorum mulctam, quæ ipsis propter Oropi direptionem (4) a Romanis dicta fuerat. Romam igitur venerunt nobilissimi tres illi philosophi Olympiadis CLVI anno 2., A. V. C. 598 P. Scipione et M. Marcello Coss. (5). Cumque, senatûs responsum exspectantes, ibi aliquamdiu commorari cogerentur, scholas interdum

(1) Tanto quidem apparatu ad eos refellendos progrediebatur, ut se antea helleboro purgandum curaret. Hujus rei locupletissimos testes habemus A. Gellium N. A. lib. XVII. cap. 15. Valerium Maximum lib. VIII. c. 7. p. 527 edit. Kapp. Plinium H. N. lib. XXV, c. 21. et Augustinum contra Cresconium Donatistam, lib. I. c. 19. Opp. t. IX. p. 273. C. Videatur Menagius ad Diogenem Laertium, lib. IV, segm. 62.

(2) Vid. Plutarchum de communibus notitiis adv. Stoicos, p. 1059 B.

(3) Diog. Laert. lib. IV, segm. 62.

(4) Vid. Pausaniam VII, 62.

(5) Cic. Acadd. II, 45: » Legi apud Clitomachum, cum Carneades et Stoicus Diogenes ad Senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum P. Scipione et M. Marcello Coss. prætor esset, eum qui cum avo tuo, Luculle, consul fuit, doctum sane hominem, ut indicat ipsius historia scripta Græce, jocantem dixisse Carneadi: *Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens sum: nec hæc urbs, nec in ea civitas.* Tunc ille: *Huic Stoico non videris.*" Adde eumdem de Orat. II, 37.

habuerunt mox studiosæ juventutis concursu et frequentiâ celebratissimas. Sed Carneadem unum omnium maxime admirationi fuisse, docent Plutarchi verba: Μάλιστα δ' ἡ Καρνεάδου χάρις, ἧς δυνάμις τε πλείστη καὶ δόξα τῆς δυνάμεως οὐκ ἀποδέουσα, μεγάλων ἐπιλαβομένη καὶ φιλανθρώπων ἀκροατηρίων, ὡς πνεῦμα τὴν πόλιν ἠχῆς ἐνέπλησε. Καὶ λόγος κατεῖχεν, ὡς ἀνὴρ Ἕλλην εἰς ἔκπληξιν ὑπερφυὴς πάντα κηλῶν και χειρούμενος, ἔρωτα δεινὸν ἐμβέβληκε τοῖς νέοις, ὑφ' οὗ τῶν ἄλλων ἡδονῶν καὶ διατριβῶν ἐκπέσοντες ἐνθουσιῶσι περὶ φιλοσοφίαν (1). Sed cum omnium animos eloquentia ad se raperet, Catonem terruit, præsertim justitia, quam pridie laudaverat, contraria disputatione sublata; ita ut severus vel potius ambitiosus iste censor senatui auctor esset, ut de legatione continuo statueretur, philosophique honeste ab urbe ablegarentur, ne juventus ad Græcas disciplinas omne studium convertens, leges institutaque patriæ negligeret. Profecti sunt itaque philosophi, sed quæ ab ipsis præcipueque a Carneade injecta erant philosophiæ semina, brevi in felici Latii solo germinantia, uberrimos fructus protulerunt (2).

§ V.

Athenas reversus Carneades pari laude in Academia docuit, innumerasque victorias de dogmaticis reportavit. Antipatrum autem Stoicum acerrimum nactus est adversarium, sed non item felicissimum. Hic enim narrante Numenio (3), ad eas disputationes, quas a Carneade haberi quotidie audiebat, nunquam in lucem ac publicum prodiit, non in schola, non in deambulatione ullum unquam verbum a quoquam proferre auditus est; scriptis solum quibusdam illum confutare studebat, latebras-

(1) In Cat. Maj. p. 349. E.

(2) Veteres præcipuosque ex recentioribus, qui de hac legatione egerunt, dabit clarissimus Lyndenus in Disputat. de Panætio p. 30. Quibus adde A. Gellium N. A. lib. XVII. cap. 21. Viros doctos ad Ælian. V. H. lib. III. cap. 17. et Conradi ad Gellium VII, 14.

(3) Apud Eusebium Præparat. Evang. lib. XIV. cap. 8. p. 738 C. conff. Cic. Acadd. II, 6. Nonius in voc. *Digladiari*, et Plutarchus advers. Stoicos, p. 1072 F.

que captans libros posteris relinquebat; sed ejusmodi, qui ne postea quidem, tum vero multo minus, Carneadem illum, qui tantus tamque admirabilis ejus ævi hominibus videbatur, sustinere possent. Neque Numenii testimonio repugnat Plutarchus, qui insuper Antipatrum hanc ob caussam Καλαμοβόαν cognominatum refert (1).

§ VI.

Carneades autem scholæ præfuisse videtur ad extremos vitæ annos, quæ ad longam senectutem producta est (2). Sed neque senectus suis caruit infirmitatibus. Narrat enim Diogenes Laërtius (3), oculos, ipso inscio, caligine offundi solitos, jubereque eum solitum puero lucernam accendere; quam ille cum attulisset, ac diceret, Attuli: respondebat, Lege igitur. Non æquo tamen animo vitæ finem appropinquantem vidit, siquidem dictitabat: Ἡ συστήσασα φύσις καὶ διαλύσει (4). Diem obiit Olymp. CLXII anno 4, ætatis autem suæ XC (5) vel potius LXXXV (6). Ipso vero ejus mortis die defectionem lunæ factam, solisque faciem tenebris obscuratam esse, fama est (7).

§. VII.

Carneadem natura ornaverat omnibus fere, quibus perfectus orator censetur, dotibus. Erat enim in eo divina quædam ingenii celeritas et

---

(1) De Garrulitate, p. 514. D.

(2) Vid. Cic. Acadd. II, 6. de Orat. III, 39. Augustin. Epist. ad Hermogenianum Opp. t. II. p. 3. A. Valer. Max. VIII, 7. p. 526 Kapp.

(3) Lib. IV. segm. 66.

(4) Diog. Laërt. IV, 64.

(5) Cic. Acadd. II, 6. Val. Max. l. l.

(6) Apollodorus in Chronicis apud Laërt. IV, 65, et Lucianus in Macrob. c. 20. t. III. p. 222. Reitz.

(7) Diog. Laërt. l. l. Suidas l. § 2 apposito: quibus addatur Hesychius Milesius in libello de iis, qui eruditionis fama inclaruere, adjecto Stephanianæ Laërtii editioni, p. 40 B.

acumen, mirabilisque dicendi copia (1). Porro vocem maximam habebat, adeo ut Gymnasii princeps aliquando ad eum mittere cogeretur, ac ne ita clamaret, admouere (2). Accedebat etiam insuperabilis laboris constantia et assiduitas (3), quibus id consecutus est, ut nullius philosophiæ partis esset ignarus (4). Ac tantum quidem fuisse perhibetur illud discendi studium, ut cæsariem et ungues nutriret (5), atque non solum cœnas declinaret (6), sed, teste Valerio Maximo, »Cum cibi capiendi caussa recubuisset, cogitationibus inhærens, manum ad mensam porrigere oblivisceretur. Sed eum Melissa, quam uxoris loco habebat, temperato inter studia non interpellandi, sed inediæ succurrendi, officio, dextram suam necessariis usibus aptabat. Ergo animo tantummodo vita fruebatur, corpore vero quasi alieno et supervacuo circumdatus erat." (7).

§ VIII.

Quandoquidem Carneadis doctores paucis supra retulimus, eadem brevitate de ipsius discipulis hoc loco est agendum. Si quis autem consideraverit, quanta fuerit scholæ ejus celeritas, facile conjecerit, permultos ad eum confluxisse discipulos; quod etiam veterum constat tes-

(1) Cic. de Orat. I, 11. p. III, 18. p. 493. ed. Harl. Lactant. Divin. Instit. V, 14. » Carneades Academicae sectæ philosophus, cujus in disserendo, quæ vis fuerit, quæ eloquentia, quod acumen, qui nescit, ipsum ex prædicatione Ciceronis intelliget, aut Lucilii, apud quem disserens Neptunus de re difficillima, ostendit id non posse explicari, nec si Carneadem ipsum Orcus remittat."

(2) Diog. Laërt. IV, 63. Idem narrat Plutarchus de Garrulitate, p. 503 C. — Ceterum quanti vocem in oratore facerent Athenienses, docet Isocrates in Panathenaico, cap. 4. t. I. p. 234. ed. Coraj. *οὕτω γὰρ ἐνδεὴς ἀμφοτέρων ἐγενόμην τῶν μεγίστην δύναμιν ἐχόντων παρ' ἡμῖν, φωνῆς ἱκανῆς καὶ τόλμης, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν πολιτῶν.* Conf. Coraji not. ad h. l. t. II. p. 177. Ciceronis locos, ubi eadem res attingitur, indicavit doctissimus Majus ad ejusdem de Republ. Fragm. p. 177 ed. Paris.

(3) Diog. Laërt. IV, 62.

(4) Cic. Acadd. I, 12.

(5) Diog. Laërt. l. c.

(6) Diog. Laërt. IV, 63.

(7) VIII, 7. p. 227 ed. Kapp.

timoniis (1). Inter ceteros vero maxime eminuit Clitomachus, qui postquam ex Africa, ubi natus erat, Athenas appulisset, Carneadi se in disciplinam dedit, ab eoque Græcos mores edoctus est (2). Post præceptoris mortem autem ei in schola successit, doctrinamque literis illustravit (3). Clitomachum a Diogene Laërtio non nisi leviter memoratum, collectis veterum notitiis ab oblivione et ignobilitate vindicavit Heynius V. Cl. in Commentatione de philosopho Clitomacho. (In memoriis Academiæ Berolinensis ann. 1748.)

Fuit et inter ejus discipulos Mentor Bithynus, quem forsitan in schola successorem relicturus erat, nisi cum pellice sua repertum ejecisset. Hic ex Academia expulsus, propter iras inde conceptas magistri doctrinam oppugnavit (4).

Alios, qui Carneade doctore usi sunt, memorat Cicero: » e quibus industriæ plurimum in Clitomacho fuit: declarat multitudo librorum: ingenii non minus in Æschine, in Charmada eloquentiæ, in Melanthio Rhodio suavitatis. Bene autem nosse Carneadem, Stratoniceus Metrodorus putabatur" (5).

Multos etiam e Romanis eum nactum esse auditores, testatur Crassus apud eumdem Ciceronem, ubi, de Carneade locutus, addit » Cujus ego etsi multos auditores cognovi Athenis, tamen auctores certissimos laudare possum, et socerum meum Scævolam, qui eum Romæ audivit adolescens, et Q. Metellum L. F., familiarem meum, clarissimum virum, qui illum a se adolescente Athenis jam affectum senectute multos dies auditum esse dicebat" (6).

(1) Vid. Diog. Laërt. IV, 66. Cic. loco mox proferendo.

(2) Plutarchus de Fortuna Alexandri, p. 323 D. adde Diog. Laërt. IV, 67.

(3) Carneadem enim, nobilissimorum philosophorum, Pythagoræ, Socratis, Acusilæ exempla secutum, nihil literis mandavisse, testes locupletissimi sunt Plutarchus l. l. p. 323. A. B. et Laërtius IV, 65, atque iterum in prooemio segm. 16.

(4) Diog. Laërt. IV, 63 sq. Numenius apud Eusebium Præparat. Evang. lib. XIV. cap. 8. p. 738. D.

(5) Acadd. II, 6. conf. de Orat. I, 11, ubi vide Harlesium, p. 37 et ab eo laudatum Frid. Car. Wolf. ad versionem Germ.: Cic. libr. de orat. p. 459, qui uberius de istis philosophis disputavit. Conf. etiam Fabric. in catalog. Platonicorum Bibl. gr. t. III. ed. Harles.

(6) De orat. III, 18. ibique Harles. p. 493.

Amicitia quoque principum virorum regumque floruisse videtur. Memorantur enim ejus epistolæ ad Ariarathem, Cappadociæ regem (1).

Restat, ut ejus cognomines recenseamus, quorum tres ad nostram notitiam pervenerunt: Carneades, philosophus Cynicus, non inceleber temporibus Apollonii Tyanæei, de quo Eunapius in procemio (2): Carneades Anaxagoræ discipulus, memoratus Suidæ (3): et Carnades obscurus elegiarum scriptor, quem ut cognominem Carneadis solum indicavit Laërtius (4).

---

(1) Diog. Laërt. IV, 65.

(2) P. 3. ed. Boissonad.

(3) In voc. Καρν. t. II. p. 246. Kust.

(4) IV. 66. — De Carnead. autem Epicuri perfamiliari, ut perperam vulgatur apud Cic. de Finib. V, 31., videndi sunt viri docti citati ab Harlesio ad Fabric. Bibl. gr. t. III. p. 166.

PARS POSTERIOR.

CAPUT PRIMUM.

DE RATIONE PHILOSOPHIÆ CARNEADIS UNIVERSE.

§ I.

Cum e difficillimis totius philosophiæ quæstionibus una sit, quæ de veri inventione atque judicio agit, eademque gravissima (1); haud mirum profecto est, de ea maxime inter se discrepasse varias philosophorum sententias, atque inde magnas fuisse inter eos discordias et contentiones. Eos in tres classes dividit Sextus Empiricus (2): prima est *Dogmaticorum,* qui et esse verum, certoque cognosci ac percipi posse pronunciant, ad quos referuntur Peripatetici, Epicurei et Stoici. Secunda continentur *Philosophi mediæ et novæ Academiæ,* qui quidquam sciri ac comprehendi posse omnino negant. Ad tertiam denique pertinent *Sceptici,* qui nihil statuunt, sed dubitant et quærere pergunt. Ac nos quidem Academicorum rationem nunc attingemus. Carneades enim non secutus modo eam est, sed illius quoque summus defensor præcipuumque præ-

(1) Conf. Cid. Acadd. II, 9. p. 105, edit. Davies.

(2) Pyrrhon. Hypotyp. I, 1, 2. Coll. Wyttenbachii Præcept. Philos. Logic., p. III. c. 2. § 3. p. 87. edit. Maass.

sidium exstitit. Quatenus autem ad Arcesilæ rationes sese accommodaverit, quantumque, jam magis ipse in dogmatismum inclinans, a perfecto scepticismo recesserit, ex totius doctrinæ expositione patebit.

§ II.

Carneades vero, auctore Numenio (1), *ὑπὸ Στωϊκῆς φιλονεικίας εἰς τὸ φανερὸν κυκῶν, πρός γε τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους δι' ἀποῤῥήτων ὡμολόγει τε καὶ ἠλήθευε, καὶ ἀπεφαίνετο, ἃ κᾂν ἄλλος τῶν ἐπιτυχόντων.* Sed hæc si ad verbum accipiantur, omnino Carneadeæ sententiæ indoli repugnant. De hoc igitur ut statuamus, Academicorum universe ratio spectanda est, quam, qualis ex veterum testimoniis erui possit, jam videamus. Ac primum occurrit locus Sexti Empirici (2) simillima fere de Arcesila, et determinato quidem dogmaticæ doctrinæ genere tradentis: *καὶ ἐπεὶ τῶν ἑταίρων ἀπόπειραν ἐλάμβανε διὰ τῆς ἀπορηματικῆς, εἰ ἀφυῶς ἔχουσι πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν Πλατωνικῶν δογμάτων, δόξαι αὐτὸν ἀπορητικὸν εἶναι· τοῖς μέντοι γε εὐφυέσι τῶν ἑταίρων, τὰ Πλάτωνος παρεγχειρεῖν.* Quo pertinet, quod prodit Cicero (3), Academicis morem fuisse occultandi sententiam suam, nec eam cuiquam, nisi qui secum ad senectutem usque vixisset, aperire consuesse. Cum igitur disputationem contra Academicos ad finem perduxisset Lucullus (4), »Restat, inquit, illud, quod dicunt, veri inveniendi caussa contra omnia dici oportere, et pro omnibus. Volo igitur videre, quid invenerint. Non solemus, inquit, ostendere. Quæ sunt tandem ista mysteria? aut cur celatis, quasi turpe aliquid, sententiam vestram? Ut, qui audient, inquit, ratione potius, quam auctoritate ducantur." Hinc Academicos a Favorino laudatos Galenus refert (5), quod, cum in utramque partem dissererent, discipulis permittebant, ut,

---

(1) Apud Eusebium Præparat. Evang. lib. XIV. c. 8. p. 738. D. Conff. 739. A. et Augustin. contra Academicos III. 18. op. p. t. I. p. 219 F.

(2) Pyrrhon. Hypotyp. lib. I, c. 33. § 234.

(3) In fragmento, quod servavit Augustinus contra Academ. lib. III, c. 20.

(4) Apud Cic. Acadd. II, 18. p. 140.

(5) De Optimo docendi genere.

quod verius videretur, eligerent. Quod si autem hoc loco in mentem revocaverimus, quibus ex incunabulis Arcesilæ scepticismus prodierit, animoque perpenderimus, illum omnem philosophiæ rationem et materiam a Platonica doctrina arripuisse (1); facile conjecturâ consequi poterimus, illum cum quibusdam discipulorum, quorum et ingenii præstantiam et in sectanda doctrina constantiam per longum tempus explorasset, Platonis disciplinam communicasse, non eo tamen consilio, ut de ea dogmatice pronunciaret, sed ut latentia in ea suæ dubitationis semina ostenderet, atque ita interiorem disciplinæ rationem ejus tutelam aliquando suscepturis aperiret. Cum igitur hic mos a ceteris Academicis esset retentus, facilius rumor irrepere potuit, eos dogmaticam doctrinam tradidisse : et hoc quidem modo accipiendum esse videtur, quod supra retulimus Numenii de Carneade testimonium (3).

---

(1) De optimo docendi genere.

(2) Vid. Degerando in Histoire comparée des systêmes de philos. cap. 16. t. III. p. 64 sq.

(3) Hæc testimoniorum diversitas historiæ philosophiæ scriptores, quorum sententias hic excutere non attinet, varie vexavit. Nec est profecto quod miremur, cum jam tempore Augustini, ubi libri adhuc prostabant, res dubio non careret; quod intelligi potest ex ipsius Augustini loco contra Academic. II, 13. opp. t. I. p. 206 A. » Itaque responde, quæso, utrum tibi videantur Academici habuisse certam de veritate sententiam, et eam temere ignotis vel non purgatis animis prodere noluisse. An vero ita senserint, ut eorum disputationes se habent? Tunc ille, quid illis animi fuerit, inquit, non temere confirmabo. Nam quantum ex libris colligi datur, tu melius nosti, quæ in verba sententiam suam promere soleant. Hic autem, de me ipso consulis, inventum nondum verum esse puto." Ceterum Thorbeckii V. Cl. verba, quod mire cum nostra sententia congruant, nos continere non possumus, quin hoc loco apponamus: » Hanc autem controversiam et antiquitatis velut traditionem de Arcesilæ doctrina, alià tanquam esoterica, alia exoterica, dijudicari non facile posse P. Baylius censuit, Stäudlinus v. cl. verum esse et accipiendum vetustatis testimonium arbitratur. Nobis et traditionis origo explicari posse videtur, et ipsa suspicio quodammodo vera esse, nec tamen inde effici, Arcesilam non ex animi sententia scepticum philosophandi genus professum esse. Etenim cum hoc proprium homini videatur ac naturale, ut, quemadmodum in agendo momentis, ita in cogitando certæ cujusdam sententiæ rationibus pareat, nec videatur adeo perfecta dubitatio in hominem cadere posse, si qui tamen hanc fluctuationem affectent, eos facile suspicamur sententiam suam hac velut nube obduxisse. Insuper dogmatici vexatam auctoritatem suam eximie restitui putabant arrepto sparsoque rumore, qui uni omnium maxime vitæ tabernaculum collocasse viderentur in dogmatismo aspernando et exstirpando, eos clam, et in familiarium circulis abditos, ad ejusdem dogmatismi praesidia reverti. Hæ caussæ memoratam traditionem gignere potuissent, etiam contra nitente rei veritate. Nunc opinio aliquatenus verisimilis est, et Arcesilæ rationibus

§ III.

Carneades nullam in philosophia constituit sententiam, et recte Clitomachus affirmavit, se nunquam intelligere potuisse, quid Carneadi probaretur (1). Cum igitur varia dogmaticorum philosophorum decreta contraria disputatione tentat, cavendum est, ne putemus eum his sua tanquam totidem dogmata opponere. Id enim si fecisset, in eosdem errores lapsus esset, quos adversariis objiciebat. Ut recte in omnes ejus disputationes illud transtuleris, quod de illa, quam Romæ contra justitiam habuit oratione, judicat Lactantius (2): »Intelligere mihi videor, inquit, qua mente id fecerit. Non enim vere existimavit eum stultum esse, qui justus est: sed cum sciret non esse, et rationem tamen, cur ita videretur, non comprehenderet; voluit ostendere, latere in abdito veritatem, ut decretum disciplinæ suæ tueretur, cujus summa sententia est, *nihil percipi posse.*" Porro Cicero asseverat eum ita multa disseruisse, ut excitaret homines non socordes ad veri investigandi cupiditatem (3).

§ IV.

Quoniam autem in omni philosophiâ præter materiam sive argumen-

magnopere accommodata. Scilicet potuit Arcesilas, ipse e scriptis Platonis ad dubitandi disciplinam formatus, discipulos ex Platonica doctrina ad Scepticismum instituere: et, ut successores, cum Sceptices studio aliquam occultatæ sententiæ probabilitatem conjungere. Quam probabilitatem, ubi Academicus tanquam Academicus disputabat, explicare, nihil attinuit, et philosophiæ ingenio fuit contrarium: sed hanc potius rationem cum amicis et intimis, inter quos philosophi severitatem reliquerat, communicare, sententiamque quamdam suam indicare, quam non philosophica consideratio, sed affectuum, quos rationis imperium frenare potest, evellere non potest, impetus, et aliqua verisimilitudinis species definivisset." In Responsione ad Quæst. philos. de eo quod in dogmaticis oppugnandis inter Academicos et Scept. interfuit, p. 59 sq. (Annal. Acad. Lugd.-Batav. 1819 - 1820.)

(1) Cic. Acadd. II, 45, p. 252. Unde non mirum videri debet, quod idem Cicero tradit de Divinat. I, 57. »Carneades concertationis studio modo ait hoc, modo illud." Conf. Ænesidemus apud Photium in Bibliotheca, p. 544, lin. 47 sqq. edit. Schott.

(2) Divin. Instit. lib. V. cap. 18.

(3) Cic. de Nat. Deor. I, 2.

tum, in quo versatur, forma quoque consideranda est, ejusmodi consideratio non abhorrere prorsus a nostro instituto videtur. Academicorum vero dubitandi disciplina suapte natura non *suum* habere potest ordinem effatorum, eorumque inter se nexum, ceteraque ejusmodi, quæ propriam dogmaticarum doctrinarum naturam constituunt. Necesse est igitur, ut forma ejus universe ab opposito dogmatismo temperetur ac dirigatur. Unde, quoniam ipsis maxime cum Stoicis res fuit, omnes eorum rationes ad illos profligandos comparatas animadvertimus. Carneades igitur, qui Chrysippum præcipuum sibi adversarium sumserat, omnem disputationem ad illius doctrinam componebat, argumentaque, quibus quid in utramque sententiam dici posset, postquam Chrysippus expromserat, sæpius ad illum aggrediendum arripiebat (1).

§ V.

Proinde ipsâ formâ methodus philosophandi disserendique continetur. Cum jam autem Acusilas instituisset, ut ii, qui ipsum audire vellent, non de se quærerent, sed ipsi dicerent, quid sentirent; quod cum dixissent, ille contra: sed qui audiebant, quoad poterant, defendebant sententiam suam (2): Carneades illius in utramque partem disputandi, et quæ ab aliis dicerentur refutandi morem non retinuit solum, sed etiam confirmavit (3). Verum ad hæc accuratius intelligenda egregie facit locus

---

(1) Plutarchus de Stoic. Repugn. p. 1036 B. Ὅτι δὲ αὐτὸς (Χρύσιππος) οὐκ ἐν ὀλίγοις, ἀλλὰ πολλαχοῦ τοὺς ἐναντίους οἷς δοκιμάζει λόγους κατεσκεύακεν ἐῤῥωμένως, καὶ μετὰ σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας τοσαύτης, ὥστε μὴ παντὸς εἶναι καθαμαθεῖν τὸ ἀρέσκον, αὐτοὶ δήπου λέγουσι, τὴν δεινότητα θαυμάζοντες τοῦ ἀνδρὸς· καὶ τὸν Καρνεάδην οὐδὲν οἰόμενοι λέγειν ἴδιον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπεχείρησε Χρύσιππος εἰς τοὐναντίον ὁρμώμενον ἐπιτίθεσθαι τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Uude iidem Chrysippi sectatores dictitabant ab eo armatum esse Carueadem. Vid. Cic. Acadd. II. 27. p. 176 et quos laudavit Baguet in Commentatione de Chrysippo, p. 19. (Annal. Acad. Lov. 1821-1822). Ceterum de Carneadis cum Stoicis contentione, pluribus in locis testatur Cicero, quos collegit Creuzerus V. Cel. ad eumdem de Nat. Deor. II. 65. p. 481.

(2) Cic. de Finib. II, 1., de Orat. III. 18. p. 418, ed. Harles. Coll. Diog. Laërt. IV. 28.

(3) Vid. Euseb. Præparat. Evang. lib. XIV. c. 7. p. 736. D., Cic. de Nat. Deor. I, 5., Tuscul. Quæst. V, 4., De Orat. III, 21. p. 502, ed. Harles.

Numenii (1), qui totam Carneadis disserendi rationem explicat: Τοιγαροῦν ἀπάγων τοὺς ἄλλους, αὐτὸς ἔμενεν ἀνεξαπάτητος, ὅ μὴ προσῆν τῷ Ἀρκεσιλάῳ· ἐκεῖνος γὰρ περιεχόμενος τῇ φαρμάξει τοὺς συγκορυβαντιῶντας, ἔλαθεν ἑαυτὸν πρῶτον ἐξηπατηκὼς μὴ ᾐσθῆσθαι, πεπεῖσθαι δ' ἀληθῆ εἶναι, ἃ λέγει διὰ τῆς ἁπαξαπάντων ἀναιρέσεως χρημάτων. Κακὸν δὲ ἦν ἂν κακῷ ἐπανακείμενον, ὁ Καρνεάδης τῷ Ἀρκεσιλάῳ· μὴ χαλάσας τι σμικρὸν, ὑφ' οὗ οὐκ ἄπρακτοι ἔμελλον ἔσεσθαι, κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ πιθανοῦ λεγομένας αὐτῷ θετικάς τε καὶ ἀρνητικὰς φαντασίας, τοῦ εἶναι τόδετι ζῷον, ἢ μὴ ζῷον εἶναι. Τοῦτο οὖν ὑπανεὶς, ὥσπερ οἱ ἀναχάζοντες θῆρες, βιαιότερον, καὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἱεῖσιν εἰς τὰς αἰχμὰς, κᾀυτὸς ἐνδοὺς, δυνατώτερον ἐπῆλθεν. Ἐπεί τε ὑποσταίη τε καὶ εὖ ἔχοι, τηνικαῦτα ἤδη καὶ οὗ προδέδοκτο, ἑκὼν ἠμέλει καὶ ἐμέμνητο. Τὸ γὰρ ἀληθές τε καὶ τὸ ψευδὸς ἐν τοῖς πράγμασιν ἐνεῖναι συγχωρῶν, ὥσπερ ξυνεργαζόμενος τῆς ζητήσεως τρόπῳ, παλαιστοῦ δεινοῦ λαβὴν δοὺς, περιεγίγνετο ἔνθεν. Κατὰ γὰρ τὴν τοῦ πιθανοῦ ῥοπὴν ἑκάτερον παρασχὼν, οὐδέτερον εἶπε βεβαίως καταλαμβάνεσθαι. Ἦν γοῦν λῃστὴς καὶ γόης σοφώτερος. — Καὶ μέντοι λέγων ὁ Καρνεάδης ἐψυχαγώγει καὶ ἠνδραποδίζετο· ἦν δὲ κλέπτων μὲν ἀφανὴς, φαινόμενος δὲ λῃστὴς, αἱρῶν καὶ δόλῳ καὶ βίᾳ τοὺς καὶ πάνυ σφόδρα παρεσκευασμένους. Πᾶσα γοῦν Καρνεάδου διάνοια ἐνίκα καὶ οὐδεμία ἡτισοῦν ἄλλως· ἐπεὶ καὶ οἷς προσεπολέμει, ἦσαν εἰπεῖν ἀδυνατώτεροι. Ceterum Carneadem disputando sæpissime soritibus usum esse, exemplis, quæ infra proferemus, intelligi potest, et eum præcipue perstringere voluisse apud Ciceronem (2) Lucullus videtur, cum hunc usum Academicis vitio vertat.

§ VI.

Sequitur, ut de dicendi genere moneamus. Ceteri philosophi, in primis Stoici, parum orationis nitorem et elegantiam curabant, durumque et exile disserendi genus sequebantur; Academici autem divini Platonis ubertate completi, et suâ ipsi naturâ et ingenio ad dicendi splendorem

---

(1) Apud Eusebium l. c. p. 737 C. - 738 A.

(2) Acadd. II, 16. p. 129.

et celebritatem facti, subjecta vel eloquentiæ philosophia, in dicendi exercitatione omne studium consumebant, Academiaque quasi Rhetorum officina habebatur (1). Atque hac in parte Carneades, ut erat majoribus ad dicendum dotibus præditus, longius quam decessores progressus est; ita quidem, ut oratores quoque, teste Diogene Laërtio (2), scholis dimissis, ad eum audiendum venirent. Quapropter cum Sophistis affinitatem quamdam habere visus est. Hinc Philostratus duo Sophistarum genera faciens: unum eorum, qui proprie Sophistæ vocabantur; alterum philosophorum, qui, quoniam philosophando eloquentiæ flores sectabantur, vulgo in Sophistarum munero habebantur. Ad posteriorem classem Carneadem refert (3).

Ceterum Carneades erat in dicendo suavis, et ejus oratio mirâ se varietate commendabat (4). Sed in elato et vehementi dicendi genere præsertim eminebat, ibique omnis ejus oratoria facultas conspiciebatur. Tunc enim, ut refert Numenius (5), ἐξηγείρετο λάβρος οἷον ποταμὸς ῥοώδης, σφοδρῶς ῥέων, πάντα καταπιμπλὰς τὰ τῇδε καὶ τὰ 'κεῖθι, καὶ εἰσέπιπτε, καὶ συνέσυρε τοὺς ἀκούοντας διὰ θορύβου.

§ VII.

Reliquum est, ut videamus de ipsius philosophiæ in partes distribu-

---

(1) Vid. Cic. de Fato I, 2., Synesius in Diogene, p. 36. A. B. Ὢν (τῶν ἀμφὶ Καρνεάδην καὶ Εὔδοξον) ἥντινα ἂν λάβῃς ὑπόθεσιν, φιλόσοφός ἐστι μεταχειρισμένη σοφιστικῶς, τοῦτ' ἔστι λαμπρῶς ἀπηγγελμένη καὶ δεξιῶς, καὶ πολλὴν τὴν ἀφροδίτην ἐπαγομένη. Idem Cic. de Nat. Deor. II, 1. »Quæ cum Cotta dixisset, tum Vellejus, Næ ego, inquit, incautus, cui cum Academico, et eodem rhetore, cougredi couatus sum." Ad hunc locum Wyttenbachius hæc annotavit: »*Rhetor* non modo dicitur is, qui orationes componit, sed etiam qui eloquentiam docet, quod utrumque erat Academicorum." In Selectis Scholarum, p. 741, id. Creuzer.

(2) Lib. IV, Segm. 62 in fin.

(3) Vid. Synesium l. c. p. 35. A. B.

(4) Cic. de Orat. I, 11. p. 40. II, 38. p. 278, ed. Harles.

(5) Apud Eusebium Præparat. Evang. lib. XIV. cap. 8. p. 737. C., A. Gellius N. A. VII, 14. »Tum admirationi fuisse aiunt Rutilius et Polybius philosophorum trium sui cujusque generis facundiam. Violenta, inquiunt, et rapida Carneades dicebat, scita et teretia Critolaus, modesta Diogenes et sobria."

tione. Et licet Carneades nullo pacto putandus sit aliquam ipse constituisse divisionem, eam tamen illum secutum esse, quæ tres facit philosophiæ partes, hoc potissimum argumento colligi potest, quod sic jam diviserant Academiæ conditor Plato (1) illiusque adversarii Stoici (2). Quod autem ad ordinem attinet, in quo tres illæ partes collocandæ sint, nos hunc servandum esse existimantes, qui Carneadeæ doctrinæ maxime sit congruus, initium a Logicis faciemus, deincepsque Physica exponemus, Ethicis ad finem rejectis. Qua in re auctorem sequimur Sextum Empiricum (3): *Ἡμεῖς δὲ τὸ μὲν ἀκριβὲς ἐν τῷ πράγματι τανῦν οὐ σκεπτόμεθα· ἐκεῖνο δέ φαμεν, ὡς εἴπερ ἐν παντὶ μέρει φιλοσοφίας ζητητέον ἐστὶ τ'ἀληθὲς, πρὸ παντὸς δεῖ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς τρόπους τῆς τοῦτου διαγνώσεως ἔχειν πιστούς. Ὁ δέ γε λογικὸς τόπος, τὴν περὶ τῶν κριτηρίων καὶ τῶν ἀποδείξεων θεωρίαν περιεῖχεν. Ἀπὸ τούτου ἄρα ποιητέον ἐστὶν ἡμῖν τὴν ἀρχήν.*

---

(1) Sextus Empiricus advers. Mathem. lib. VII. § 16., Cic. Acadd. I, 5., Coll. de Orat. I, 15.
(2) Sextus Empiricus l. c. ubi vide Fabricium.
(3) L. c. § 24.

CAPUT SECUNDUM.

LOGICA CARNEADIS.

§ I.

Stoica ratio eo spectaverat, ut stabilita veri existentia philosophiæ moralis auctoritatem communiret, et totius doctrinæ ædificium in Phantasia, tanquam fundamento, exstruxerat (1). Academici contra ἀκαταληψίαν seu incomprehensibilitatem, quæ nihil aliud est, nisi contraria enunciatio definitioni Stoicæ, universæ dubitationis principium statuerunt (2). Et Arcesilas quidem sibi cum Zenone omne certamen instituerat (3); Carneades vero longius progressus, non Stoicis solum, sed etiam omnibus, qui ipsum præcesserant, de veri falsique nota contrariam sententiam opposuit, rationemque et sensum (4) et Phantasiam ceteraque omnia in judicio veri nos fallere affirmavit (5).

(1) Diogenes Laërtius, lib. VII. Segm. 49, ad eumque Aldobrandinus.

(2) Vid. Cic. Acadd. II, 9. p. 104.

(3) Sextus Empiricus adv. Mathem. VII. § 153 sqq. Conf. Cic. Acadd. II, 24, p. 161 sqq.

(4) Academici et Carneades, ut sensuum fidem labefactarent, argumenta ducere solebant, cum ab aliis rebus, tum maxime ab exemplo remi inflexi, seu colli columbæ. » Remus enim integer (ut explicat Seneca N. Q. lib. I. cap. 3 et 7. Cf. Cic. Acadd. II, 25. p. 165.) in tenui aqua fracti speciem reddit; et colorem columbarum cervix et sumit et ponit, utcumque deflectitur. » Hanc in rem alia veterum testimonia attulerunt Davisius ad Cic. Acadd. II, 7. p. 94, et Fabricius ad Sexti Empirici Pyrrhon. Hypotyp. lib. I. § 119 et 120. Hoc autem disertis verbis de Carneade tradit Hieronymus adv. errores Joan. Hieros. p. 464 D. » Carneades aliquis ab inferis excitandus, ut proferat remum in aqua fractum. — Columbarum colla ad singulas conversiones colorem mutantia." Conf. Augustin. contra literas Petiliani. lib. III. c. 21. t. II. p. 210 B.

(5) Sextus Empiricus adv. Mathem. VII. § 159. Et in universum quidem Academici ad defendendam incomprehensibilitatem suam philosophorum rixas et contentiones tamquam argumentum arripiebant. Vid. Augustin. contra Acad. III, 10. p. 213. C.

§ II.

Ac primum quidem verum ut everteret, hoc modo disputabat: Si quid est veritatis criterium, non potest tamen consistere absque animi affectione, quæ nascitur ab objecti ἐναργείᾳ, hoc est perspicuitate aut evidentia (1). Quandoquidem enim facultate sentiendi differt animal ab inanimis, omnino et se et externa per eam. apprehendit. Sensus autem nisi moveatur, nec mutetur, nihil comprehendit, nec sensus quidem est: mutatus autem et affectus ab evidentium incursione, tunc demum res indicat. In affectione igitur animi, quam objecti evidentia gignit, quærendum est veri criterium. Hæc autem affectio, quæ eadem est ac Phantasia, debet indicare et se ipsam, et objectum unde profecta est (2). Quemadmodum enim lux et se ipsam indicat et res, quas collustrat, ita etiam Phantasia, cum sit dux princeps cognitionis, quæ est in animali, debet instar lucis et se ipsam ostendere et rem effectricem. Sed non ita semper, qualis vere est, rem indicat, sæpius autem fallit, et, instar infidelium nunciorum, discrepat a rebus, quæ eam immiserunt. Non quælibet igitur Phantasia criterium veritatis esse potest, sed sola illa, si quæ vera est. Iterum, quoniam nulla Phantasia est adeo vera, ut non possit esse falsa, et cuilibet, quæ videtur esse vera, invenitur aliqua falsa similis (3), criterium erit in Phantasia communi veri et falsi; atqui hujus generis Phantasia non comprehendit res, ut sunt; ergo nulla Phantasia

---

(1) Cic. Acadd. II, 6. p. 90.

(2) Phantasiam hoc modo defiuit Chrysippus apud Plutarchum de Placit. Philos. lib. IV. p. 900. D. *Φαντασία ἐστι πάθος ἐν τῃ ψυχῇ γινόμενον, ἐνδεικνύμενον ἑαυτῷ καὶ τὸ πεποιηκός.*

(3) Hoc loco profligare conatur Stoicam Phantasiæ definitionem. Quod ut melius intelligatur, hic adponendus est alter Sexti locus l. c. § 402. *Ἦν γὰρ καταληπτικὴ φαντασία, ἵνα τις ἀπὸ ταύτης ἄρχηται, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη, ὁποία οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἄλλα λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Καρνεάδην συγχωρήσειν τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τὸ δὲ οἷα οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος, ἀσυγχώρητον εἶναι· γίνονται γὰρ καὶ ἀπὸ μὴ ὑπαρχόντων φαντασίαι, ὡς ἀπὸ ὑπαρχόντων.* Conff. Cic. Acadd. II, 9. p. 103 et 14. p. 122, et Numenius apud Euseb. Præparat. Evang. lib. XIV. p. 738. B.

criterium erit. Si autem nulla Phantasia vim habet judicandi, nec ratio erit id quod judicat; ea enim deducitur a veritate. Nam primum quidem ei debet apparere id quod judicatur. Nihil autem potest apparere absque sensu experte rationis. Neque ergo sensus expers rationis, neque ratio est id quod judicat (1). Unde necessario sequitur, criterium veritatis nusquam esse.

§ III.

Illud etiam Arcesilas tuebatur, nihil omnino esse, quod sciri possit, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset (2); » Antipatro enim, quum diceret, ei, qui affirmaret, nihil posse percepi, consentaneum esse, unum tamen illud dicere percipi posse, ut alia non possent, Carneades acutius resistebat. Nam tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret. Qui enim negaret quidquam esse, quod perciperetur, eum nihil excipere: ita necesse esse, ne id ipsum quidem, quod exceptum non esset, comprehendi et percipi ullo modo posse" (3).

Aliud quoque, quod est omnium evidentissimum, multis rationibus evertere eum conatum esse, refert Galenus (4). Concedere enim noluit magnitudines uni tertiæ æquales, etiam inter se esse æquales. Quo sensu autem hæc accipienda sint, recte docuit philosophus gallus, Degerando (5). Non enim ipsam ratiocinandi formam oppugnavit, sed tantum ostendere voluit, nihil esse in materia, quod veritatem formularum mathematicarum possit æquare.

---

(1) Sextus Empiricus. l. l. § 160 - 166. Ad hanc autem disputationem illustrandam non inutiliter conferri potest Ciceronis locus Acadd. II, 13. p. 118 sqq., ubi totius Academicorum rationis fundamenta ex Luculli persona exponuntur.

(2) Cic. Acadd. II, 13. p. 57.

(3) Cic. Acadd. II, 9. p. 104. Coll. 34. p. 203.

(4) De optimo dicendi genere in med.

(5) In opere laudato, t. III. c. 13. p. 84. Conf. et qui illum prægressus est, Bruckerus Hist. Crit. Philos. t. I. p. 768 sq., recte Baylium reprehendens, qui hinc eliciebat, negasse Carneadem, quæ conveniant uni tertio, convenire inter se in Diction. v. Carneade not. C.

§ IV.

Ceterum, cum nihil percipi posse statueret, non omnia tamen incerta (ἄδηλα) esse dicebat (1). Quod etiam significasse videtur Cicero (2): » Alii autem, inquit, elegantius, qui etiam queruntur, quod eos insimulemus omnia incerta dicere; quantumque intersit inter incertum, et id, quod percipi non possit, docere conantur eaque distinguere." Illud vero *nihil sciri posse* tantum accipiendum est de rebus, quæ inter philosophos inquiruntur: cetera enim curare se Carneades negabat (3). Hoc quoque loco monendum esse videtur, incomprehensibilitatem magis in mentis imbecillitate, quam in ipsis rebus eum posuisse, in quibus aliquando verum esse concedebat (4).

§ V.

Sed ex hac incomprehensibilitate oriebatur ultro omnis assensionis retentio (5). Dupliciter autem, auctore ipso Clitomacho, (6) dicitur assensus sustinere sapientem: uno modo, cum hoc intelligatur omnino, eum rei nulli assentiri: altero, cum se a respondendo, ut aut approbet quid, aut improbet, sustineat, ut neque neget aliquid, neque ajat. Nos vero de priori nunc, de posteriori infra agemus. Carneades quidem fieri non posse dicebat, ut, qui homo esset, is omnibus in rebus assensum inhiberet (7). Itaque apud Ciceronem (8) sententiam rogatus Catulus » Ad

---

(1) Eusebius Præparat. Evang. lib. XIV. c. 7. p. 736. D.

(2) Acadd. II, 10. p. 109. Eadem res tangitur 11, p. 112, ubi videnda est Fabri annotatio. Rursus 17. p. 134.

(3) Ut intelligitur ex Augustino contra Acad. lib. II. c. 5. p. 199 F. lib. III. c. 10. p. 213 A.

(4) Numenius apud Euseb. l. c. p. 738 A. Conff. Wyttenbachii Præcept. Philos. Logic. p. III. c. 2. § 8. p. 95. ed. Maass., Buddeus in Compendio Hist. Philosophic. Cap. IV. § 19. p. 150 et ab eo laudatus Ger. Joan. Vossius de Philosophor. Secti. Cap. XIV. § 2 et 3.

(5) Cic. Acadd. II, 15. Galenus de Optimo docendi genere init.

(6) Apud Ciceronem Acadd. II., 22. p. 195.

(7) Eusebius l. l. p. 736. D.

(8) Acadd. II, 48. p. 260, vide etiam 21. p. 147. et 35. p. 205.

patris, inquit, revolvor sententiam, (quam quidem ille Carneadeam esse dicebat), ut percipi nihil putem posse, assensurum autem non percepto, id est, opinaturum sapientem existimem; sed ita, ut intelligat se opinari, sciatque nihil esse, quod comprehendi et percipi possit: parum (1) ἐποχὴν illam rerum omnium comprobans, illi alteri sententiæ, nihil esse quod percipi possit, vehementer assentior. » Hinc Carneadem reprehendit Lucullus (2), quod, opinatione admissâ, non tam bene quam Arcesilas in assensûs retentione sibi constitisset." Si enim, inquit, percipi nihil potest, quod utrique visum est; tollendus assensus est. Quid enim est tam futile, quam quidquam approbare non cognitum? Carneadem autem etiam heri audiebamus, solitum esse delabi interdum, ut diceret, opinaturum, id est, peccaturum esse sapientem. » Sed Tullius ipse, cum illum ab hoc inconstantiæ crimine defenderet, dicens: Licere nihil percipere et tamen opinari, se minus quidem credere fatetur Philoni aut Metrodoro, quam Clitomacho, qui hoc magis a Carneade disputatum, quam probatum tradebat (3). Potuit igitur hac ratione scribere Clitomachus: Herculis quemdam laborem exantlatum a Carneade, quod, ut feram et immanem belluam, sic ex animis nostris assensionem, id est opinationem et temeritatem extraxisset (4).

§ VI.

Hæc vero assensûs retentio præcipuam in Academicos aggrediendos Dogmaticis ansam præbebat. » Videbatur enim, ut monet Augustinus (5)

(1) *Parum* pro vulgato Per nos recepimus ex Davisii conjectura; *Pariter* enim, quod suadet Goerenzius, minus bene Carneadeæ sententiæ adaptatur.

(2) Apud Cic. Acadd. II, 18. p. 139.

(3) Ibid. 24. p. 163.

(4) Cic. Acadd. II, 34. p. 202. — Antiqui Philosophi ingeniosis acutisque comparationibus uti solebant, quibus res obscuras a cogitatione ad sensus traducerent. Idcirco Carneades (teste Cicerone ad Attic. XIII, 21. Ubi sequimur emendationem P. Victorii) semper προβολὴν pugilis et retentionem aurigæ, similem faciebat ἐποχῇ.

(5) Cont. Acad. lib. II. C. 5. t. I. p. 200 B. Conf. Cic. II, p. 116 et 19. p. 142. Tangit etiam. Ibid. 31. p. 190, ubi vide Davisii notam.

esse consequens, ut nihil ageret, qui nihil approbaret. Unde dormientem semper et officiorum omnium desertorem sapientem suum Academici describere videbantur, quem nihil approbare censebant." Huic igitur objectioni, ut occurreret Carneades *δυνάμει ἀπαναγκάζεται καὶ καθ' αὑτὸν περὶ τούτου (κριτηρίου) διατάττεσθαι, προσλαμβάνων τήν τε πιθανὴν φαντασίαν, καὶ τὴν πιθανὴν ἅμα καὶ ἀπερίσπαστον καὶ διεξωδευμένην* (1). Probabilitatis itaque theoriam, quam vocant, primus condidit (2), eamque comparavit non solum ad vitam traducendam (3), et ad acquirendam felicitatem (4), sed etiam ad sciendi cognoscendique facultatem gubernandam (5). Quæ sit igitur hæc de probabilibus doctrina, nostrum est hic enarrare: et hac in re Sextum Empiricum maxime sequemur, qui eam dedita opera explicuit.

§ VII.

Cum Phantasia rem duplicem repræsentet, objectum nempe, quod Phantasia apprehenditur, et subjectum, quod illam accipit: duplici quoque ratione illa potest considerari (6). Et objecti quidem ratione habita, Phantasia est vel *vera* (*ἀληθὴς*), vel *falsa* (*ψευδὴς*). Vera, si cum ipso objecto congruit, falsa si non congruit. Subjecti vero rationem si habueris, alia est *quae apparet vera* (*ἡ φαινομένη ἀληθὴς*), alia *quae non apparet*

---

(1) Sextus Empir. adv. Mathem. VII. § 166. p. 405.

(2) Insigniter enim errant, qui ejus originem ab Arcesila repetunt, Sexti loco (adv. Mathem. VII. § 56.) maxime in errorem inducti, ubi *τὸ εὔλογον* idem valere quod *probabile*, seu *verisimile*, arbitrati sunt. Quem errorem recte notavit Fr. D. Gerlach. V. D., qui hanc Arcesilæ *περὶ εὐλογίας* disputationem acute et docte explicuit in Commentatione exhibente: Academicorum Juniorum, in primis Arcesilæ atque Carneadis, de probabilitate disputationes, denuo recensitas, examinatas et cum recentiorum philosophorum, qui probabilitatis causam susceperunt, sententiis comparatas. P. 10 sqq.

(3) Augustinus cont. Acad. III, 1. Opp. T. I. p. 205. E.

(4) Idem contra Acad. I, 3. p. 189. F. »Placuit enim Ciceroni nostro (item Carneadi ut ex præcedentibus colligitur) beatum esse, qui veritatem investigat, etiamsi ad ejus inventionem non valeat pervenire."

(5) Cic. Acadd. II, 10. p. 109 sq. coll. de Nat. Deor. I, 5.

(6) Cic. Acadd. II, 31. p. 190.

(ἡ οὐ φαινομένη ἀληθὴς); quarum prior ab Academicis (1) appellatur *emphasis, et probabilitas, et probabilis Phantasia* (ἔμφασις, καὶ πιθανότης, καὶ πιθανὴ φαντασία); altera autem *apemphasis, et improbabilitas, et non probabilis Phantasia* (ἀπέμφασις, καὶ ἀπειθὴς, καὶ ἀπίθανος φαντασία) (2). Hæc quidem rejicienda est (3), illa autem bifariam dividi potest. Est enim vel *minus evidens* (ἀμυδρὰ) propter objecti tenuitatem, aut propter sensuum, qui illud percipiunt, imbecillitatem; vel ea est, *quae cum eo, quod apparet vera, hoc quoque habeat, ut valde evidenter appareat esse vera* (ἡ σὺν τῷ φαίνεσθαι ἀληθὴς, ἔτι καὶ σφοδρὸν ἔχουσα τὸ φαίνεσθαι αὐτὴν ἀληθῆ). Ea quidem tamquam criterium veritatis admitti potest (4). Porro probabilis triplex divisio fieri potest. *Primo, ut sit verum et videatur esse verum* (τὸ ἀληθές τε ὂν καὶ φαινόμενον ἀληθὲς); secundo *ut falsum sit, verum tamen esse videatur* (τὸ ψευδὲς μὲν καθεστὼς, φαινόμενον ἀληθές); tertio denique *ut sit verum commune utriusque* (τὸ ἀληθὲς κοινὸν ἀμφοτέρων). Criterium quidem est Phantasia, quæ vera esse videtur, et quæ probabilis (πιθανὴ) (5) appellatur; ita tamen ut necesse sit aliquando uti Phantasia communi veri et falsi. Quoniam autem ea, quae veri speciem imitatur, rarius occurrit, judicium vero per id, quod plurimum fit, dirigi solet, fides non est deneganda ei, quæ plurimum est vera (6).

§ VIII.

Hucusque, ut criterium obtineretur, Phantasia per se tantum spectata est. Quandoquidem autem nunquam sola unius generis existit

---

(1) A Stoicis etiam (Diog. Laërt. VII, 51), quos inter et Academicos solam hoc loco intercedere verborum differentiam pronunciat Degerando Op. laud. T. III. p. 80.

(2) Sextus advers. Mathem. VII. § 167 sqq.

(3) Id. Ibid. § 170.

(4) Id Ibid. § 171 sqq.

(5) Ciceroni dicta: *ea quae cuique occurrit et primo quasi aspectu probabilis videtur.* (Acadd. II, 11. p. 114) vel simpliciter: *probabilis visio.* (l. c. p. 111.)

(6) Sextus Empiricus l. l. § 174 sq.

Phantasia, sed catenæ instar altera pendet ex altera, secundum accedit criterium, *ut probabilis simul sit Phantasia, et quae non impediatur* (πιθανὴ ἅμα καὶ ἀπερίσπαστος φαντασία) (1). Fit itaque judicium veritatis ex Phantasiarum concursu, cum per nullum earum homo distrahitur, ut falsum se putet imaginari (2). Porro Phantasia, quæ nulla re distrahitur, latius patet διὰ τὸ ἄλλην ἄλλης μᾶλλον ἀπερίσπαστον εὑρίσκεσθαι. Earum vero illa perfectior et ad judicium faciendum magis fide digna, *quae praeterea quod in diversum non distrahitur, est quoque per diversas partes examinata* (3), (ἡ σὺν τῷ ἀπερίσπαστος εἶναι, ἔτι καὶ διεξωδευμένη καθέστηκε. Sed διεξωδευμένη Phantasia ab ea differt, quæ ἀπερίσπαστος vocatur, eo quod in hac tantum quæritur, ut nulla ex iis, quæ sunt in concursu Phantasiis, tanquam falsa nos distrahat, omnes autem sint, quæ et videantur esse veræ et non improbabiles: in illa vero examinati concursus, attente consideramus etiam unamquamque concurrentium Phantasiarum (4). Si hæc igitur in uno sint omnia, criterium habemus Phantasiam probabilem, et probabilem simul et quæ non impediatur, et probabilem quæ non impediatur et per partes examinatam (5).

§ IX.

Tribus itaque probabilium gradibus constitutis, reliquum est, ut eorum usus indicetur. In hoc autem determinando duplicem Carneades rationem habebat, rerum et temporis. Scilicet, in rebus levioribus, sola probabili Phantasia judicium faciendum est; at in rebus alicujus momenti, ea quæ non impediatur; in iis denique quæ pertinent ad bene beateque vivendum, examinata per partes (6). Altera vero ex parte, probabilem Phan-

---

(1) Id. Ibid. § 176. Conff. Cic. Acadd. II, 11. p. 111.

(2) Sextus Empiricus l. l. § 179.

(3) Hanc recte quis cum Cicerone vocaverit: *ex circumspectione aliqua et accurata consideratione probabilem.* Acadd. II, 11. p. 114.

(4) Sextus Empiricus l. l. § 181. sq.

(5) Id. Ibid. § 124. Conff. Pyrrhon. Hypotyp. I, § 12. Ibique Fabricius et ab eo laudata docta Fabri disputatio ad Cic. Acadd. II, 11. adde Davisium ad eumdem locum p. 111. sq.

(6) Sextus Empiricus adv. Mathem. VII. § 184.

tasiam sequi debemus, cum tempus non suppetit ad rem accurate considerandam; reliquas autem in iis, in quibus datur tempus, attente singula persequendo ac tractando res quæ nobis se offerunt examinandi (1).

§ X.

Huc pertinet alter assensionis sustinendæ modus, quem supra indicavimus. Ex verbis autem Clitomachi, quæ servavit nobis Cicero, colligi potest, Carneadem sine assensu probabilia sua secutum fuisse. Cum enim de priori modo locutus esset, » Alterum, ait, tenere, ut sequens probabilitatem, ubicumque hæc aut occurrat, aut deficiat; *aut etiam, aut non* respondere possit: nec, ut placeat, eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moveri tamen et agere aliquid, reliquit ejusmodi visa approbari, quibus ad actionem excitemur: item ea, quæ interrogati in utramque partem respondere possumus, sequentes tantummodo quod ita visum sit, dum *sine assensu:* neque tamen omnia ejusmodi visa approbari, sed ea, quæ nulla re impedirentur (2). » Verum his opposita non solum de Carneade, sed de ipso quoque Clitomacho, tradit Sextus Empiricus (3): *ἐπειδὴ οἱ μὲν περὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον, μετὰ προσκλίσεως σφοδρᾶς πείθεσθαί τε καὶ πιθανὸν εἶναι τί φασιν· ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ ἁπλῶς εἴκειν, ἄνευ προσπαθείας· καὶ κατὰ τοῦτο ἂν αὐτῶν διαφέροιμεν.* Nos quidem de hac controversia non audemus pronunciare: ne quid tamen dissimulemus, præplacet Sexti testimonium, quippe quod Carneadeæ sententiæ indoli magis congruum esse videatur. Qui enim, cum percipi nihil posse statueret, assensurum aliquoties sapientem concesserat, quanto magis is assensum quemdam invexisse putandus est, postquam varia probabilitatis genera ita constituerat, ut verisimilitudinem et

(1) Id. Ibid. § 185 — 190. Quod si quis Carneadis de probabili disputationem accuratius excussam atque dijudicatam desiderat, adeat is Gerlachium V. D. in commentat. laud. p. 25 sqq.

(2) Acadd. II, 32. p. 196.

(3) Pyrrhon. Hypotyp. I, § 230. Coll. § 228 et adv. Mathem. VII, § 685.

quasi verum ipsum obtineret. Et his præfecto rationibus facile adduceremur ad Sextianam auctoritatem plane amplectendam, nisi Tullius (1) rursus alio loco diceret: posse sapientem, sine assensione, ipsam verisimilitudinem non impeditam sequi (2).

§ XI.

Academicos et Carneadem in evertenda Stoicorum dialectica multos fuisse, et tacentibus disertis veterum testimoniis, conjectura assequi possumus, et indicavisse videtur Cicero (3). De Carneadis quidem rationibus nihil ad nostram memoriam pervenit, nisi argumenta quædam, quibus Chrysippi sententiam de Ἡσυχάζοντι Λόγῳ refutaverit. In ea disputatione ansam arripit Stoicorum fastum et impudentiam retundendi, qui magna eum difficultate premebant, quod in rebus obscuris assensum sustineret, cum ipsi in rebus illustrioribus idem facerent. Sed juvat ipsam disputationem Ciceronis enarrare verbis: » Placebat Chrysippo, cum gradatim interrogaretur, verbi caussa, tria, pauca sint anne multa: aliquanto prius, quam ad multa perveniret, quiescere, id est, quod ab iis (Stoicis) dicitur, ἡσυχάζειν (4). Per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modo quiescas. Sed quid prosit (5)? sequitur enim qui te ex somno excitet et eodem modo interroget, quo in numero conticuisti, si ad eum numerum unum addidero, multane erunt? Progrediere rursus, quoad videbitur. Quid plura? Hoc enim fateris, neque ultimum te paucorum, neque primum multorum respondere posse. Cujus generis error ita manat, ut non videam, quo non possit accedere. Nihil me lædit,

---

(1) Acadd. II, 33. p. 201, cum eo facit Augustinus, qui rem exemplo illustrare conatur contra Acadd. II, 2. Opp. T. I. p. 204. C.

(2) De hac Carneadis assensus cohibendi ratione videndus est Thorbeckius V. D. (In Comment. De eo quod in Dogmaticis oppugnandis inter Acad. et Scept. interfuit p. 68 sqq.) qui eam copiosius explicuit, neque tamen divisione facta, qua quidem nos aliquantulum lucis rei attulisse nobis videmur.

(3) Acadd. II, 29. p. 180.

(4) Apellatur etiam ἵστασθαι et ἐπέχειν. Vid. Sextus Empir. Pyrrhon. Hypotyp. II. § 253. et advers. Mathem. VII. § 416. Conff. Davisius ad huncCiceronis locum, et Baguetius Comment. de Chrysippo. p. 74.

(5) Ex Davisii conjectura pro vulgato *proficit*.

inquit: ego enim, ut agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo: eoque magis si locus is, quo ferentur equi, præceps erit. Sic me, inquit, ante sustinebo, nec diutius captiose interroganti respondeo. Si habes, quod liqueat, neque respondes, superbis: si non habes, ne tu quidem perspicis. Si, quia obscura; concedo: sed negas te usque ad obscura progredi: illustribus igitur rebus insistis. Si id tantummodo, ut taceas, nihil adsequeris. Quid enim ad illum, qui te captare vult, utrum tacentem irretiat te, an loquentem? Sin autem usque ad novem, verbi gratia, sine dubitatione respondes pauca esse, in decimo insistis; etiam a certis et illustrioribus cohibes assensum. Hoc idem me in obscuris facere non sinis (1)? Nihil igitur te contra soritas ars ista adjuvat, quæ nec augendi nec minuendi, quid aut primum sit aut postremum, docet" (2).

§ XII.

Sed Carneadi, qui dialecticam a Stoicis didicerat, cujusque artificiis tam frequenter utebatur, hoc sæpius accidere debuit, ut in eadem argumentationis vitia incideret, quæ Stoicis exprobrabantur. At viro acutissimo, ut se ab hac difficultate expediret, non animus erat despondendus. Sic enim ludere solebat: si recte conclusit, teneo: sin vitiose, minam Diogenes reddet (3). Ostendebat itaque, se tantum disciplinam sequi, cujus se magistri Stoici profitebantur, atque omnem igitur vitiosæ conclusionis culpam in eos esse rejiciendam.

Hæc prorsus sunt, quæ de Carneadis Dialecticis dicenda habemus. De hac igitur parte disputandi finem faciamus, memorata prius Carneadis dialectices cum polypo comparatione, quæ occurrit apud Stobæum (4): *Καρνεάδης τὴν διαλεκτικὴν ἔλεγε πολύποδι ἐοικέναι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνον αὐξηθείσας τὰς πλεκτάνας κατέσθιειν· καὶ τούτους, προϊούσης τῆς δυνάμεως, καὶ τὰ σφέτερα ἀνατρέπειν.*

---

(1) Conff. Acadd. II, 33. p. 201.

(2) Cic. Acadd. II, 29. 82 sqq. (3) Id. Ibid., 30. p. 189.

(4) Serm. LXXXI. p. 473. lin. 25. ed. Tigur. 1559. — Est autem Polypus piscis ex genere *τῶν μαλακοδέρμων*, id est eorum, qui molli cute teguntur, a multis pedibus appellatus; hujus descriptionem, naturam, et genera vide apud Plinium H. N. IX, 10.

CAPUT TERTIUM.

PHYSICA CARNEADIS.

§ I.

Postquam primum locum Carneadis Logicis dedimus, ibique exposuimus nobilitatam illam in historia animi humani de judicio veri sententiam, qua caput continebatur doctrinæ ab Academicis constitutæ, cujusque unius confirmandæ caussa, reliquas illi philosophiæ partes attingebant, de Physicis proxime est agendum. Ad hanc autem partem quod attinet, in ea tractanda breviores esse poterimus. Naturalem enim philosophiam non valde curasse Academici videntur; quod quidem disertis verbis de Carneade tradit Diogenes Laërtius (1). Satis longas tamen reliquias habemus ejus disputationis, quibus præcipua quædam Stoicorum decreta funditus evellere, haud exiguo cum successu, conatus sit. Has maximam partem nobis servavit Cicero, quas probabile est ipsum ex Clitomachi Commentariis hausisse.

§ II.

Earum autem prima in censum venit disputatio *de Diis*, qua ostendit Stoicos de divina natura nihil explicare, et ne esse quidem Deos, quales ab iis describerentur. Cum hi enim Jovem, sive æthera, ceterosque Deos velut animata corpora sibi informarent, nullum ad eorum

(1) Lib. IV. Segm. 62. (Καρνεάδης) ἐν μὲν τοῖς φυσικοῖς ἧττον φερόμενος, ἐν δὲ τοῖς ἠθικοῖς μᾶλλον.

rationem evertendam præstantius certiusque reperiri poterat argumentum, quam quod doceret, cum *animalitate*, (his verbis utamur licet), necessario conjunctam esse *mortalitatem*. Carneadis hanc in rem syllogismos, quamvis sint longiores, operæ tamen pretium esse duximus huc ex Cicerone apponere. Ciceronis autem locus hic est: »Illa autem, quæ Carneades afferebat (1), quemadmodum dissolvitis? Si nullum corpus immortale sit, nullum esse corpus sempiternum: corpus autem immortale nullum esse, ne individuum quidem, nec quod dirimi distrahive non possit. Cumque omne animal patibilem naturam habeat; nullum est eorum, quod effugiat accipiendi aliquid extrinsecus, id est quasi ferendi et patiendi necessitatem. [Et, si omne animal mortale est, immortale nullum est.] Ergo itidem si (2) omne animal secari ac dividi potest, nullum est eorum individuum, nullum æternum. Atqui omne animal ad accipiendam vim externam et ferendam paratum est: mortale igitur omne animal, et dissolubile, et dividuum sit necesse est. Ut enim, si omnis cera commutabilis esset, nihil esset cereum, quod commutari non posset: item nihil argenteum, nihil æneum, si commutabilis esset natura argenti et æris: similiter igitur, si omnia, quæ sunt, e quibus cuncta constant, mutabilia sunt; nullum corpus esse potest non mutabile: mutabilia autem sunt illa, ex quibus omnia constant, ut vobis videtur: omne igitur corpus mutabile est. At si esset corpus aliquod immortale, non esset omne mutabile. Ita efficitur, ut omne corpus mortale sit. Etenim omne corpus aut aqua, aut aër, aut ignis, aut terra est, aut id, quod est concretum ex his, aut ex aliqua parte eorum. Horum autem nihil est, quin intereat. Nam et terrenum omne dividitur, et humor ita mollis est, ut facile comprimi collidique possit: ignis vero, et aër omni impulsu facillime pellitur, naturaque cedens est maxime, et dissipabilis. Præterea omnia hæc tum intereunt, cum in naturam aliam convertuntur: quod fit, cum terra in aquam se vertit, et cum ex aqua oritur aër, et cum ex aëre æther, cumque eadem vicissim retro com-

(1) Cic. de N. D. II. c. 12.

(2) Sequimur nos meliorem lectionem *ergo itidem si* pro vulgari *et si*, ab Heindorfio et Creuzero revocatam.

meant. Quod si ea intereant, ex quibus constet omne animal, nullum est animal sempiternum. Et, ut hæc omittamus, tamen animal nullum inveniri potest, quod neque natum unquam sit, et semper sit futurum: omne enim animal sensus habet: sentit igitur et calida, et frigida, et dulcia, et amara, nec potest ullo sensu jucunda accipere, et non accipere contraria. Si igitur voluptatis sensum capit, doloris etiam capit. Quod autem dolorem accipit, id accipiat etiam interitum necesse est. Omne igitur animal, confitendum est, esse mortale. Præterea, si quid est, quod nec voluptatem sentiat, nec dolorem, id animal esse non potest: sin autem quod animal est, id illa necesse est sentiat: et quod ea sentiat, non potest esse æternum: et omne animal sentit: nullum igitur animal est æternum (1). Præterea nullum potest esse animal, in quo non et appetitio sit, et declinatio naturalis. Appetuntur autem, quæ secundum naturam sunt, declinantur contraria: et omne animal appetit quædam, et fugit a quibusdam. Quod autem refugit, id contra naturam est: et quod est contra naturam, id habet vim interimendi. Omne ergo animal intereat necesse est. Innumerabilia sunt, ex quibus effici cogique possit, nihil esse, quod sensum habeat, quin id intereat. Etenim ea ipsa, quæ sentiuntur, ut frigus et calor, ut voluptas et dolor, ut cetera, cum amplificata sunt, interimunt. Nec ullum animal est sine sensu: nullum igitur animal est æternum. Etenim aut simplex est natura animantis, ut vel terrena sit, vel ignea, vel animalis, vel humida; quod quale sit ne intelligi quidem potest: aut concreta ex pluribus naturis, quarum suum quæque locum habeat, quo naturæ vi feratur (2): alia infimum, alia summum, alia medium. Hæc ad quoddam tempus cohærere possunt: semper autem nullo modo possunt. Necesse

---

(1) Ad hæc accuratius intelligenda recte nos amandat Creuzerus V. Cl. ad Sextum Empiricum adv. Mathem. IX. § 142 - 148 qui et § 140 sic habet: Περιττοτέρας γὰρ αἰσθήσεις ἔχων ὁ ἄνθρωπος, ἀμείνων αὑτοῦ γενήσεται. δέον μᾶλλον, ὡς ἔλεγεν ὁ Καρνεάδης, σὺν ταῖς πάσαις ὑπαρχούσαις πέντε ταύταις αἰσθήσεσι, καὶ ἄλλας αὐτῷ περισσοτέρας προσμαρτυρεῖν, ἵν' ἔχῃ πλειόνων ἀντιλαμβάνεσθαι πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ τῶν πέντε ἀφαιρεῖν.

(2) *Feratur* pro vulgata lectione *efferatur* conjecit Lambinus. Hanc conjecturam, defendente Ernesto, in textum receperunt Heindorfius et Creuzerus, quam nos etiam amplectimur. Præterea Creuzero V. Cel. legendum esse videtur, *quo naturæ suæ vi feratur*

est enim, suum quæque in locum natura rapiatur. Nullum igitur animal est sempiternum" (1).

§ III.

Stoici altera ex parte vulgarem religionem rationibus e philosophia desumtis ornaverant. Quod igitur quam esset absurdum, ostendere studens Carneades, [illegible] argumentationibus usus est, ut vocat Sextus (2), *σπουδαιοτάτοις καὶ ἀνυτικωτάτοις*. Earum vero hic quasdam attulisse sufficiat, ut ex iis ceterarum ratio perspicua fieri possit: »Si Dii sunt, inquit, suntne etiam Nymphæ Deæ? Si Nymphæ Panisci, etiam et Satyri? Hi autem non sunt: ne Nymphæ quidem Deæ igitur. At earum templa sunt publice vota et dedicata. Quid igitur? ne ceteri quidem ergo Dii, quorum templa sunt dedicata. Age porro, Jovem et Neptunum Deos numeras? Ergo etiam Orcus, frater eorum, Deus, et illi, qui fluere apud inferos dicuntur Acheron, Cocytus, Styx, Phlegethon, tum Charon, tum Cerberus, Dii putandi. At id quidem repudiandum. Ne Orcus quidem igitur? Quid dicitis ergo de fratribus (3)? »Plura in eamdem rationem a Carneade disputata reperiuntur apud eumdem Ciceronem (4) et Sextum Empiricum (5), quæ apud ipsos videnda sunt.

§ IV.

Præterea, ut Deos esse probarent Stoici, argumentum etiam sumebant ab eorum providentia, quam cum aliis rationibus, tum hac maxime confirmabant, quod omnia animantia hominis caussa essent creata. Ad eos autem aggrediendos ansam sumebat Carneades ab hac Chrysippi

---

(1) Cic. de Nat Deor. lib. III, 12 - 14.
(2) Adv. Mathem. IX. § 182.
(3) Cic. de Nat. Deor. lib III. cap. 17.
(4) L. c. cap. 18 sqq.
(5) Adv. Mathem. IX. § 182 - 191. Adhibe Clementem Alexandrinum Protrept. p. 284.

sententia, quam profert Cicero (1): » Sus vero quid habet præter escam? Cui quidem, ne putisceret, animam ipsam pro sale datam esse dicit Chrysippus", quamque sic ab absurdo ducebat: "Εκαστον τῶν φύσει γεγονότων, ὅταν τοῦ πρὸς ὃ πέφυκε καὶ γέγονε τυγχάνῃ, ὠφελεῖται. Κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἣν εὐχρηστίαν οὗτοι λέγουσιν, ἀκουστέον. ἡ δὲ ὗς φύσει γέγονε πρὸς τὸ σφαγῆναι καὶ καταβρωθῆναι· καὶ τοῦτο πάσχουσα τυγχάνει τοῦ πρὸς ὃ πέφυκε καὶ ὠφελεῖται (2).

§ V.

Quæstio de Natura Deorum duas tanquam appendiculas habet, alteram de Divinatione, alteram de Fato, in quibus pari acumine contra Stoicos disputavit Carneades. Ac primum quidem de Fato videamus. Chrysippus cum statueret omnia fieri caussis antecedentibus, hoc eo confirmabat, quod omnis enunciatio esset vel vera, vel falsa. Epicurus contra metuens, ne, si hoc concessisset, concedendum sit, fato fieri, quæcumque fiant, declinatione atomi vitari fati necessitatem putabat. » Acutius Carneades, qui docebat, posse Epicureos suam caussam sine hac commenticia declinatione defendere. Nam cum doceret, esse posse quemdam animi motum voluntarium, id fuit defendi melius, quam introducere declinationem, cujus præsertim caussam reperire non possunt (3). Quo defenso, facile Chrysippo possent resistere. Cum enim concessissent, motum nullum esse sine caussa, non concederent, omnia, quæ fierent, fieri caussis antecedentibus. Voluntatis enim nostræ non esse caussas externas et antecedentes" (4). Ex hac igitur sententia ultro sequebatur conclusio, qua quidem arctius adstringi rationem non posse, affirmat ipse Cicero: » Si omnia antecedentibus caussis fiunt, omnia

(1) De Nat. Deor. II. 64. Conf. Baguet de Chrysippo p. 182 sq., ab eoque laudatus Creuzerus ad h. l. p. 477 sq.

(2) Porphyrius de Abstinentia, lib. III. § 20. p. 261 ed Rhoer.

(3) Ita pro *possent* editionis Ernestinæ rescripsimus: quam lectionem egregie defendit J. H. Bremius ad h. l.

(4) Cic. de Fato. cap. 11.

naturali colligatione conserte contexteque fiunt. Quod si ita est, omnia necessitas efficit. Id si verum est, nihil est in nostra potestate. Est autem aliquid in nostra potestate. At, si omnia Fato fiunt, omnia caussis antecedentibus fiunt; non igitur Fato fiunt, quæcumque fiunt (1). » Sed hæc de Fato hactenus; continuo accedamus ad quæstionem de Divinatione.

§ VI.

Ad divinationis aversionem se accingens Carneades, ejus fundamenta primum labefactare conabatur, docens, nullam ei dari posse materiam, in qua versetur. Nam nec est earum rerum, quæ sensibus percipiuntur, nec earum, quæ artibus continentur, nec earum denique, quæ in philosophia aut in re publica tractantur. Unde consequens erat nullarum rerum esse divinationem (2). Novum etiam argumentum ad debilitandam divinationis doctrinam ex iis arcessebat, quæ contra Fatum protulerat. Etenim, qui, quæ futura sunt, ea vera esse ex æternitate dicebat, non item necesse erat divinationem comprobare, atque iis, qui omnia fato fieri statuebant. Contendebat itaque, ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea, quorum caussas natura ita contineat, ut ea fieri necesse esset (3).

§ VII.

Verum enim vero non majori difficultate Carneadem in hisce disputationibus adversarii premebant, quam quod earum rerum vita plena esset, quarum quidem quisque eventum videt, caussam tamen exquirere, rationemque explicare non possit. Cum autem optime perspiceret Carneades, sua ipsum vineta cæsurum, si in his rebus naturam quamdam

(1) Cic. l. l. cap. 14.
(2) Cic. de Divinat. II, 3. sq.
(3) Cic. de Fato. cap. 14.

inesse concederet aliquid significantem, et, quæ per se ipsa certa, cognitioni autem hominum obscurior esset, illis objectionibus alio modo occurrendum sensit, et hæc omnia casu fieri pronunciavit (1). Quam vero sententiam ut confirmaret, fingebat in Chiorum lapidicinis, saxo diffisso, caput exstitisse Panisci (2). Ad simile quoque hujus rei argumentum pertinet illud, quod Cicero refert: eum requirere solitum, Jupiterne Cornicem a læva, Corvum a dextra canere jussisset (3).

Ceterum quandoquidem, teste Cicerone (4), multa contra Divinationem disputavit, probabile est, eum varia, quæ constituebantur, ejus genera oppugnavisse. Quarum tamen disputationum tantum ad nos pervenit breve aliquod et facete dictum, quo Sortes irridebat, dicens, nusquam se fortunatiorem, quam Præneste, vidisse fortunam (5).

---

(1) Cic. de Divinat. I, 13.
(2) Id. Ibid.
(3) Cic. l. c. cap. 7.
(4) L. c. cap. 4.
(5) Cic. de Divinat. II, 41.

CAPUT QUARTUM.

ETHICA CARNEADIS.

§ I.

Expositis Logicis, Physicisque, restat ut tertio demum loco Ethica explicemus. Quamvis autem tractandæ huic philosophiæ parti multam operam dedisset Carneades (1); nihil tamen nobis servatum est, præter quasdam ejus de summo bono et de justitia sententias. Ac primus quidem locus, summi boni quæstioni dandus est, in qua quippe totius doctrinæ morum cardo versetur.

§ II.

Disputationem vero sic inchoabat, ut dispiceret non solum, quot fuissent, sed omnino quot esse possent philosophorum de summo bono sententiæ. Dicebat enim nullam esse artem, quæ ipsa a se proficisceretur; nam semper illud extra esse, quod arte comprehenderetur. Sic medicinæ valetudinem, gubernationis navigationem, vivendi arte comprehendi prudentiam. Cum autem fere inter omnes constet, id, in quo prudentia versetur, et quod assequi velit, naturæ accommodatum esse debere, et appetitum animi (ὁρμὴν) per se allicere; quod vero a primo ortu natura appetat, de hoc sit omnis inter philosophos dissensio: exquirendus est igitur totius hujus quæstionis fons, in quo sunt prima

(1) Diog. Laërt. lib. IV. segm. 62.

invitamenta naturæ. Hunc primum appetitum alii in voluptate ponunt, alii in doloris vacuitate, alii in primis secundum naturam. In horum igitur trium aliquo, cum nihil omnino præter hæc tria possit esse, necesse est illam prudentiam versari: hinc existere debet ratio recti honestique, quæ cum istorum trium aliquo congruat. Atque ita fit, ut, quanta differentia est in principiis naturalibus, tanta sit in finibus bonorum malorumque dissimilitudo. Cumque ab iisdem principiis triplex quoque sit officiorum relatio, sex obtinentur simplices sententiæ; junctæ autem et duplices expositiones summi boni tres omnino sunt, nec plures esse possunt: nam aut voluptatem, aut doloris vacuitatem, aut prima naturæ, ad honestatem adjungere licet (1).

§ III.

Hac divisione constituta, ipse quidem introducebat, summum bonum esse, frui iis rebus, quas primas natura conciliavisset; non tamen quod probaret, sed ut opponeret Stoicis (2), ostenderetque non illis caussam fuisse, cur ab Academicis et Peripateticis discederent. Quare Stoicus Cato apud Ciceronem (3), »His igitur ita positis, inquit, sequitur magna contentio: quam tractatam a Peripateticis mollius (est enim eorum consuetudo dicendi non satis acuta, propter ignorationem dialecticæ) Carneades tuus, egregia quadam exercitatione in dialecticis summaque eloquentia, rem in summum discrimen adduxit, propterea quod pugnare non destitit in omni hac quæstione, quæ de bonis et malis appelletur, non esse rerum Stoicis cum Peripateticis controversiam, sed nominum." Ceterum ex multis, in quibus probabile est Stoicam rationem Carneadis acumini cessisse, hoc ex Cicerone scimus, coactos eos ut *εὐδοξίαν* ex *rejectis* in *praeposita* transferrent. Sed quibus rationibus id effectum sit, nusquam proditum est. Ciceronis autem verba hæc sunt:

---

(1) Cic. de Finib. lib. V. cap. 6. sq.

(2) Cic. de Finib. II, 11. in fin. Conff. II, 13. IV, 16. V, 7. Acadd. II, 42.

(3) Cic. de Finib. III, 12.

» De bona autem fama (quam enim appellant εὐδοξίαν, aptius est hoc loco bonam famam appellare, quam gloriam) Chrysippus quidem et Diogenes, detracta utilitate, ne digitum quidem ejus caussa porrigendum esse dicebant. Quibus ego vehementer assentior. Qui autem post eos fuerunt, quum Carneadem sustinere non possent, hanc, quam dixi, bonam famam, ipsam propter se præpositam et sumendam esse dixerunt, esseque hominis ingenui et liberaliter educati, velle bene audire a parentibus, a propinquis, a bonis etiam viris, idque propter rem ipsam, non propter usum: dicuntque, ut liberis consultum velimus, etiam si postumi futuri sint, propter ipsos: sic futuræ post mortem famæ tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum" (1).

§ IV.

Jam eo progressi sumus, ut nobis solummodo excutienda restet Carneadis contra justitiam disputatio. Cum enim Romæ legatus esset, luculentissime pro justitia disseruit, eamdemque postridie non minoribus viribus funditus evertit. Cicero in tertio libro de Republica Furium Pilum introduxerat Carneadis verba recordantem, injustitiæque partes agentem (2). Sed ejus orationis non nisi aliquot particulæ, eædemque mutilæ codicis Vaticani beneficio nobis servatæ sunt. Fontes vero uberiores nobis exstant Augustinus, et præsertim Lactantius, qui etiam confectam a se totius disputationis summam reliquit. Ne igitur quis iniquius ferat, si in ea explicanda illorum scriptorum pedissequi simus, et quæ ab iis sunt tradita, ipsissimis verbis transcribamus. Carneades vero, cum refelli posse intelligeret, quæ a plurimis philosophis, maximeque a Platone et Aristotele pro justitia dicta erant, verisimilibus rationibus exemplisque ostendere conatus est, istos justitiæ patronos nihil certi, nihil firmi, de ea disputavisse (3). Quam fortiter autem hanc in rem incubuerit,

(1) Cic. de Finib. III, 17.

(2) Lactantius Divin. Instit. V, 15 et 18. Conf. Cic. de Republic. III, 5. p. 149. ed. Paris.

(3) Lactant. Epitom. cap. 55. Idem Instit. V, 15: » Carneades autem, ut Aristotelem re-

intelligi potest ex Lactantio, cujus huc proferemus judicium: »Arguta, inquit, hæc plane et venenata sunt, et quæ M. Tullius non potuerit refellere. Nam cum faciat Lælium Furio respondentem, pro justitiaque dicentem, irrefutata hæc, tanquam foveam, prætergressus est." (1). Neque vero hoc loco repetere attinet, quod supra monuimus, scilicet Carneadem nullam in philosophia constituisse sententiam; itaque non injustum hominem esse putandum, quod justitiæ se præbuerit adversarium (2).

§ V.

His quasi ad loci constitutionem præmonitis, jam exponendum est, quam viam inierit, quasque rationes attulerit, ut id, quod voluit, assequeretur. Primum quidem dicebat, jura sibi homines pro utilitate sanxisse, varia itaque pro moribus, et apud eosdem pro temporibus sæpe mutata, jus autem naturale esse nullum (3); nam si esset, ut calida et frigida, ut amara et dulcia, sic essent justa et injusta eadem omnibus (4). Quod etiam ipsa, quæ invenitur in legibus, varietate non leviter confirmari putabat. Hujus igitur sententiæ interpres Furius, »Quæro, inquit, si justi hominis et si boni est viri parere legibus; quibus? an quæcumque erunt? At nec inconstantiam virtus recipit, nec varietatem natura patitur, legesque pœna, non justitia nostra comprobantur. Nihil habet igitur naturale jus: ex quo illud efficitur, ne justos quidem esse natura." (5). Porro cum ipsa ducente natura omnes et homines et alias

---

felleret ac Platonem, Justitiæ patronos, prima illa disputatione collegit ea omnia, quæ pro justitia dicebantur, ut posset illa, sicut fecit, evertere." — Etenim cum ea esset Carneadis disputandi ratio, ut nunquam ipse diceret, quid sentiret (Vid. P. II. c. 1. § 5.) necesse erat, cum nemo esset, cui contradiceret, ut ipse ea, quæ vellet refutare, prius in medium proferret.

(1) Divin. Instit. V, 16. Conf. Nonius voc. *Calumnia.*

(2) Vid. P. II. c. 1. § 3. Conf. insuper Quintilian. Inst. Orat. lib. XII. cap. 1.

(3) Lactant. Divin. Instit. V, 17. Cic. de Re publ. III, 10. p. 156 sq. ed. Paris. »Genera vero si velim juris, institutorum, morum, consuetudinumque describere, non modo in tot gentibus varia, sed in una urbe, vel in hac ipsa millies mutata demonstrem."

(4) Cic. l. l. cap. 8. p. 154. ed. Paris.

(5) Apud Cic. l. l. cap. 11. p. 157.

animantes comoda sua defendant, exinde sequitur, aut nullam esse justitiam, aut si qua sit, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret alienis commodis consulens. Quod si igitur omnes populi, qui imperio florent, et præsertim Romani, qui totius orbis potiti sunt, justi velint esse, id est, si aliena restituant, ipsis ad casas est redeundum, et in egestate ac miseriis jacendum (1). His igitur efficere volebat, injustitiam utilem, justitiam vero inutilem esse rei publicæ. Cui rei non repugnat hic Augustini locus (2). » Quoniam cum prius ageretur pro injustitiæ partibus contra justitiam, et diceretur, nisi per injustitiam, rem publicam stare augerique non posse; hoc veluti validissimum positum erat, injustum esse, ut homines hominibus dominantibus serviant. Quam tamen injustitiam nisi sequatur imperiosa civitas, cujus est magna res publica, non eam posse provinciis imperare." Quanquam vero esse aliquod jus civile concedebat, nec omnino injustum sit, ut in civitate alius alii, ordo ordini imperet, eam tamen justitiam ab imbecillitate, non a natura aut voluntate proficisci contendebat (3).

§ VI.

Sed hæc quodam modo ad solum jus gentium et civitatis pertinent: superest igitur, ut de privato videamus, ad quod explicandum operæ pretium esse duximus Lactantii locum apponere, qui sic habet: » *Tum omissis communibus ad propria veniebat.* Bonus vir, inquit, (sc. Carneades) si habeat servum fugitivum, vel domum insalubrem ac pestilentem, quæ vitia solus sciat, et ideo proscribat, ut vendat; utrumne profitebitur, fugitivum servum, vel pestilentem domum se vendere, an celabit emptorem? Si profitebitur, bonus quidem, quia non fallet, sed tamen stultus judicabitur, quia vel parvo vendet, vel omnino non vendet. Si celaverit, erit quidem sapiens, quia rei consulet: sed idem malus,

---

(1) Lactant. Divin. Instit. V, 17. VI, 9. Conf. Cic. de Republ. III. c. 12. p. 160.
(2) De Civit. Dei XIX, 21. Coll. II, 21.
(3) Cic. l. c. cap. 14. p. 162. Conf. cap. 8. p. 154.

quia fallet. Rursus si reperiat aliquem, qui aurichalcum se putet vendere, cum sit illud aurum; aut plumbum, cum sit argentum: tacebitne, ut id parvò emat, an indicabit, ut magno? Stultum plane videtur malle magno. *Unde intelligi volebat, et eum qui sit justus ac bonus, stultum esse, et eum, qui sapiens, malum. Et tamen sine pernicie fieri posse, ut sint homines paupertate contenti. Transcendebat ergo ad majora, in quibus nemo posset sine periculo vitae justus esse. Dicebat enim:* Nempe justitia est, hominem non occidere, alienum prorsus non attingere. Quid ergo justus faciet, si forte naufragium fecerit, et aliquis imbecillior viribus tabulam ceperit? nonne illum tabula deturbabit, ut ipse conscendat, eaque nixus evadat; maxime cum sit nullus medio mari testis? Si sapiens est, faciet: ipsi enim pereundum est, ni fecerit. Si autem mori maluerit, quam manus inferre alteri, jam justus ille, sed stultus est, qui vitæ suæ non parcat, dum parcit alienæ. Item, si acie suorum fusa, hostes insequi cœperint, et justus ille nactus fuerit aliquem saucium equo insidentem, eine parcet, ut ipse occidatur, an dejiciet ex equo, ut ipse possit hostem effugere? Quod si fecerit sapiens, sed idem malus; si non fecerit, justus, sed idem stultus sit necesse est (1). *Ita ergo justitiam cum in duas partes divisisset, alteram civilem esse dicens, alteram naturalem, (nos jus gentium et privatum diximus) utramque subvertit; quod illa civilis, sapientia sit quidem, sed justitia non sit; naturalis autem illa, justitia sit quidem, sed non sit sapientia."* (2).

---

(1) Illis exemplis addi potest aliud ex Cicerone de Finib. II, 18. »Si scieris, inquit Carneades, Aspidem occulte latere uspiam, et velle aliquem imprudentem super eam assidere, cujus mors tibi emolumentum factura sit; improbe feceris, nisi monueris, ne assideat: sed impune tamen: scisse enim te quis coarguere possit"? Ad hanc quoque disputationis partem pertinere videtur illud Carneadis dictum, quod idem prodit Cicero ad Att. VIII, 2. » Bene eveniat! inquit Carneades, spurce; sed tamen prudentius, quam Lucius noster et Patro; qui cum omnia ad se referant, nec quidquam alterius caussa fieri putent, et cum ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit, non intelligunt, se de callido homine loqui, non de bono viro."

(2) Divin. Instit. V, 17. Hausit autem hæc Lactantius ex Ciceronis de Republ. libro III. Conf. etiam Epit. Divin. Instit. cap. 56. Ceterum de iisdem omnino rebus Stoici ipsi inter se dissentire solebant, teste Cicerone de Offic. III, 12 et 24.

§ VII.

Ad hunc locum reservavimus aliquot Carneadis dicta, quæ ad universam ejus doctrinam referri non possunt, cum ad nullum dogmaticorum decretum evellendum tendant.

Primum servatum habemus apud Plutarchum de Adulat. et Amic. discrim. p. 58. F. *Καρνεάδης ἔλεγε, ὅτι πλουσίων καὶ βασιλέων παῖδες ἱππεύειν μόνον, ἄλλων δὲ οὐδὲν εὖ καὶ καλῶς μανθάνουσι. κολακεύει γὰρ αὐτοὺς ἐν ταῖς διατριβαῖς ὁ διδάσκαλος ἐπαινῶν, καὶ ὁ προσπαλαίων, ὑποκατακλινόμενος· ὁ δὲ ἵππος οὐκ εἰδὼς οὐδὲ φροντίζων, ὅστις ἰδιώτης ἢ ἄρχων, ἢ πλούσιος, ἢ πένης, ἐκτραχηλίζει τοὺς μὴ δυναμένους ὀχεῖσθαι.*

Alterum nobis prodidit Themistius Orat. XXVI. p. 330. B. *Καίτοι χαριέντως γε ἀκούομεν ἀποκρίνασθαι Καρνεάδην πρὸς τὸ μειράκιον τὸν ἐρόμενον, εἰ καὶ σοφὸς παιδικῆν ἐρασθήσεται· Ὅτι δεινὰ μὲν τ' ἂν πάθοιτε ὑμεῖς οἱ καλοὶ, εἰ. μόνοι περὶ ὑμεῖς σπουδάζουσιν οἱ ἀνόητοι.*

Ultimum denique, quod nescimus, an desumtum sit ex ejus Epistolis ad Ariarathem, Cappadociæ regem (vid. Diog. Laërt. IV, 65.) exstat apud eumdem Plutarchum de Tranquillitate animi p. 474. F. *Ὁ μὲν οὖν Καρνέαδης ἐπὶ πραγμάτων μεγάλων ὑπεμίμνησκην, ὅτι πᾶν καὶ ὅλον ἐστὶν εἰς λύπην καὶ ἀθυμίαν τὸ ἀπροσδόκητον.* Quocum conferendus est locus Hieronymi in Epitaphio Nepotiani (T. I. p. 22. ed. Bat. 1553.) »Ubi illud ab infantia studium literarum, et Anaxagoræ ac Telamonis semper laudata sententia, Sciebam me genuisse mortalem? Legimus Crantorem, cujus volumen ad confovendum dolorem suum secutus est Cicero. Platonis, Diogenis, Clitomachi, Carneadis, Posidonii, ad sedandos luctus, opuscula percurrimus, qui diversis ætatibus diversorum luctum vel libris, vel EPISTOLIS minuere sunt conati, ut etiam, si nostrum areret ingenium, de illorum posset fontibus irrigari."

Et hic quidem finis huic opusculo est imponendus, quod Amplissimi Philosophorum Ordinis indulgentiæ commendo, eique ut non omnino displiceat, opto magis quam spero.

VENIAM PRO LAUDE PETO.